

Jukka Linna, Johanna Aalto & Sanna Niinikoski (toim.)

Muotoilimme oikeutta

– Oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun ensimmäinen

**Copyright © tekijät ja
Laurea-ammattikorkeakoulu 2019
CC BY-SA 4.0**

Kannen kuva: Joel Korhonen

Sivun 7 kuva: Jukka Linna

Sivun 10 kuva: Pixabay

Sivun 23 ja 25 kuvat: Niklas Meltio

Sivun 26, 27, 28 ja 29 kuvat: Jukka Linna

Sivun 30, 32 ja 34 kuvat: Andrea Alemanno

Sivun 43 kuva: Jukka Linna

Sivun 45 kuva: Nina Toivonen

Taitto: Mari Aarikka / Mainos Mariini

ISSN-L 2242-5241

ISSN 2242-5241 (painettu)

ISSN 2242-5225 (verkko)

ISBN: 978-951-799-540-5

ISBN: 978-951-799-541-2 (verkko)

SISÄLLYSLUETTELO

Muotoilemme yhdessä oikeutta	
Sanna Niinikoski	5
Legal Design – mission impossible?	
Jukka Linna	6
Ymmärrettävään oikeuteen	
Johanna Aalto	10
Case Helsingin kärjäoikeus	
1. Riita-asioiden asiakiryhmä	
Piia Anttila, Anniina Melasniemi, Maarit Salo, Katri Talke ja Hanna Valli	13
2. Rikosasioiden asiakirjat	
Hanna Aspegren, Aino Hasan, Pentti Halmesaari	
Joel Korhonen ja Johanna Stenros:	16
Digitalisaatio ja uusi sääntely mullistavat finanssialan palvelut	
Liisa Kilttilä	20
Formgivna lagar blir lätta att förstå	
Katarina Koivisto	23
Tarinoita ja runoja oikeudesta ja vähän vääryydestäkin	
Jukka Linna	26
Kun sana maalaa ja kuva kertoo	
Tuula Pere	31
Näin voisi käydä sinullekin – velkaantuneen tarina	
Aino Hasan ja Maarit Salo	35
Laurean oikeusmuotoilijat Legal Design Summitissa 2019	
Eeva-Sofia Anttonen, Eeva Kauko, Nina Toivonen,	
Heini Heinonen ja Jenni Nevala	42
Uudelleen muotoiltu ratkaisu	
Eeva Kauko, Anniina Melasniemi, Joel Korhonen	46

Muotoilemme yhdessä oikeutta

Laurea-ammattikorkeakoulun oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun koulutus on uniikki monella tavalla niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Se on maailman ensimmäinen tutkintoon johtava oikeusmuotoilun maisteritasoinen koulutus. Sovellamme opetuksessa vahvasti Laurean Learning by Developing -toimintamallia. Maailmalta löytyvät muut oikeusmuotoilukoulutukset ovat yleensä yksittäisiä kursseja tai sprinttejä. Nämä on lähes aina sidottu oikeudellisen koulutuksen yhteyteen. Laurean oikeusmuotoilun opiskelijoilla ei sen sijaan tarvitse olla aiempia oikeusopintoja ennen koulutukseen hakeutumista. Otamme oikeudelliset taidot haltuun yhdessä sitä mukaan, kun ajankohtaiset oikeudelliset kysymykset nousevat esille konkreettisisa, työelämää kehittävisä projekteissamme.

Kuten nimikin kertoo, koostuu koulutus kahdesta ydinkokonaisuudesta: oikeusmuotoilusta ja oikeudellisesta erityisosaamisesta. Oikeusmuotoilussa opiskelija oppii palvelumuotoilun menetelmät ja prosessin. Hän suuntautuu asiakaskeskeiseen kehittämiseen ja rakentaa uusia oikeudellisia tuotteita ja palveluita. Samalla otetaan huomioon oikeudelliset periaatteet, näkökulmat ja velvoitteet.

Koulutuksen tavoitteena on tuottaa jo opiskelun aikana yhteistyössä työelämän ja muiden toimijoiden kanssa vaikuttavia, toimivia oikeudellisia työkaluja ja menettelytapoja. Samalla vahvistetaan oikeudellisen järjestelmän ennustettavuuden, avoimuuden ja oikeudenmukaisuuden toteutumista. Visuaalisuus ja havainnollistaminen ylipäättään ovat keskeisimpiä oikeusmuotoilijan osaamisia. Tässä julkaisussa tästä antavat näytteen opiskelijat Anniina Melasniemi, Eeva Kauko ja Joel Korhonen. Oikeustapaukset saavat heidän käsissään selkeän ja vaikuttavan kuvauksen.

Toisessa koulutuksen ydinkokonaisuudessa syvennyttään digitaaliseen toimintaympäristöön ja sukkuloidaan aineettomien oikeuksien, kuten tekijänoikeuden ja muiden immateriaalioikeuksien (IPR) parissa tunnistaen niiden moderneja piirteitä. Oikeudellista erityisosaamista opiskelija kehittää syvenevän oikeusosaamisen kursseilla. Siinä keskitymme isojen, yhteiskuntaa ja kansalaisen asemaa parantaviin muutoshankkeisiin ja viemme näitä teemoja koskevaa teoriaa ja tietoa käytäntöön. Ymmärrettävään oikeuteen -osiosta voit lukea yhteistyöstämme Helsingin käräjäoikeuden kanssa. Projekteissa kehitettiin riita- ja rikosasioiden asiakirjoja. Opin-

tojaksoa veti ja projekteja ohjasi yritys juridiikan lehtori Johanna Aalto, joka myös valottaa ymmärrettävän viranomaiskielen säädöspohjaa.

Mukaan ja tueksi tutkimusmatkalle oikeusmuotoilun maailmaan olemme saaneet joukon suomalaisia ja kansainvälisiäkin erityisosaajia. OTT, satukirjailija Tuula Pere vieraili kurssillamme teemanaan oikeus saduissa. Tarinat olivat koskettavia. Tässä julkaisussa olevan Tuulan tekstin myötä sinäkin pääset toivottavasti tunnelmaan.

Useimmiten oikeusmuotoilu edellyttää myös heittäytymistä rohkeasti pois omalta mukavuusalueelta: Aino Hasanin ja Maarit Salon taidonnäytteen tästä löydät myös tämän julkaisun sivuilta, kun velkaantuneen elämänvaiheet on saanut muotonsa tarinana. Tarinan ja runojen voimasta lumoutuneena sekä niiden roolista oikeusmuotoilussa on sanaisen arkkunsa avannut myös koulutusta luotsaava yliopettaja Jukka Linna.

Oikeusmuotoilussa keskiössä ovat ennen kaikkea ihmiset. Sen takia mekin opiskelemme pääsääntöisesti tiimeissä, joissa pyrimme hyödyntämään eri yksilöiden vahvuuksia ja aiempaa osaamista parhaaseen lopputulokseen pääsemiseksi. Oikeusmuotoilun ympärille on myös muotoutunut vahva yhteisö, jonka saimme vieraaksemme Helsinkiin syyskuussa 2019. Koulutuksen opiskelijat olivat monissa keskeisissä tehtävissä rakentamassa maailman suurinta oikeusmuotoilun tapahtumaa Legal Design Summitia. Tämän julkaisun lopussa voit tutustua siihen, kuinka tuo tapahtuma oikein syntyi ja kuinka monin eri tavoin Laurean opiskelijat olivat mukana sen järjestämisessä.

Koulutuksessa hankitun osaamisen soveltamisen kruununa opintoihin kuuluu myös opinnäytetyö, jonka opiskelija toteuttaa omiin kiinnostuksen kohteisiinsa linkittyvänä tutkimuspainotteisena kehittämistyönä. Opinnäytetyössään jo pitkälle ehtinyt Liisa Kiltilä esittelee opinnäytteensä tuloksia julkaisussa. Hän kertoo digitalisaation ja uuden sääntelyn mullistavan finanssialan palvelut. Kun koulutuksen opiskelijat pääsevät kunnolla vauhtiin opinnäytetöidensä kanssa mullistunee yhteiskunnassamme tai ainakin lukuisissa työpaikoissa moni prosessi. Jukkaa Linnaa ja Liisa Kiltilää myös haastateltiin Hufvudstadsbladetiin; tuo artikkeli saatiin tuoreeltaan mukaan.

Oikeusmuotoilulle ollaan rakentamassa omailmeistä teoriaperustaa. Jukka Linna esittää yhden mahdollisen, systeemiteoriaan nojaavan tulkinnan.

Mukana matkassa oli monia muitakin. Lehtori Marjaana Marmo vastasi aineettomia oikeuksia käsitelleestä opetusjaksosta, lehtori Asko Mononen teknologiaosuudesta. Kanssakulkijoita ja tien näyttäjiä oli niin Laurean sisältä kuin ulkopuoleltakin.

Entä minä sitten? Päivätyöni löytyy myös Laureasta, mutta virallista roolia minulla ei tässä koulutusohjelmassa ole. Sen sijaan roikun porukan mukana tunnelmasta ja tekemisen meiningistä nauttien. Väitöstutkimuksessani selvitän, mitä konkreettista osaamista tämä koulutus opiskelijoille tuottaa ja kuinka sitä voidaan hyödyntää yhä monipuolistuvassa työelämässä.

Tervetuloa kanssamme matkalle oikeusmuotoilun maailmaan!

Sanna Niinikoski

Legal Design – mission impossible?

BACKGROUND FABRIC

Legal Design is not an academic discipline as such, not yet. It is something where everyone can place all his or her views, critical attentions and dreams of what justice should be like. The connecting themes, or basic colors, are fairness, comprehensibility and accessibility. With these colors, one should create visually appealing and useful law.

Nevertheless, the distinctiveness and uniqueness of the legal system seem to require solutions that are, at least from the outside, complicated and partly incomprehensible. Moreover, the language of the law is not our everyday language – but it is not the language of the economics, science, education or politics either. Is legal design in this light actually a mission impossible?

There is a basic principle that the law should be the same for all the people. However, because of different reasons the law is often difficult to access. There are geographical, economic, cultural and linguistic barriers. The law speaks in its own special language to its actors. Moreover, the complexity of the modern world is creating increasingly complex law, often requiring special expertise in a particular legal field.

Laurea University of Applied Sciences has a Master's Degree Program in Legal Design and Legal Expertise. It started at the beginning of 2019.

We study above all the methods of Service Design in making legal services and texts more accessible and understandable. We build up user understanding and develop legal services with users. We create user or customer profiles; we design user paths and different visual solutions. Maybe the most important method is to transform legalese into understandable, clear text.

MODERN SOCIETY AND FUNCTIONAL SYSTEMS

When we planned our master's degree program, we used systems theory as a theoretical basis, especially in the form developed by Niklas Luhmann. It identifies different **functional systems** in our modern society. These systems include the economy, politics, justice, education, science, and art. (*Luhmann 2004.*)

The differentiation is functional. Every subsystem fills some special function for society. The systemic differentiation that started in the late middle ages is always a significant historical occasion, and there is, in any case, a limited number of these functional systems (*Raiski 2004, 21*). This differentiation is precisely what explains both the high performance of the modern society and its unprecedented complexity (*Luhmann 2004, 74*).

The legal system decides what is legal and what

is illegal. Its function is to provide sufficient assurance of the legal consequences of one's deeds. In a way, it prepares us to face the **inevitable disappointments** (Luhmann 2004b, 164). However, justice cannot effectively fulfill this important role in society if one cannot access the law.

Law and legal norms make it possible to deal with today's disappointments with patience. My expectations are not unfounded or they will not give a reason for understatement. It is easier to tolerate uncertainty about life and social existence when you rely on law and legal norms. It is possible to live and act in a complex society where personal relationships and interaction are no longer the only or even the main basis of the required trust. (Luhmann 2004b, 148.)

The relationship between the law and the society is complicated, ambiguous, and even paradoxical: they are separate, but intertwined, autonomous but mutually interdependent, closed and open, and at the same time reliant and malicious towards each other.

FRAGMENTATION OF LEGAL SYSTEM

The ever-increasing fragmentation of the legal system is both exogenous (*external*) and endo-

genous (*intrinsic*) in the modern world. The society is changing, evolving and complicating. Niilo Jääskinen (2008, 196) describes the complexity of the legal system required by this change as an **exogenous fragmentation**.

Legislation is an operation where politics passes the solution outside its own system to the sphere of justice. In this way, in the face of new problems, the political functional system produces new complexity and new distinctions: separation of contract types, building of private regulations for different public administrations, protection of privacy by new arrangements (Jääskinen 2008, 196). More examples can be found on regular basis in Finlex (*Finnish legislation database*) or in the Official Journal of the EU.

Society is full of contradictory planning and opposing purposes and predicted as well as unforeseeable consequences. Each subsystem has its own function that only it can handle. Political and economic systems have an urge to tame the intolerable, or at least rigid legal system. They form an alliance to narrow the range of law. Nevertheless, deregulation has led at worst to the shaking crises of both the political and the economic system. (Linna 2016, 7.)

In the **endogenous fragmentation**, the question is about the internal diversification of law.

University courses and academic legal areas are differentiated. Scholars and experts specialize. Different areas of law are getting their own university faculties. At the same time, they are getting specialized scientific and professional publications. (Jääskinen 2008, 196.)

REDUCING EXTERNAL COMPLEXITY INTO INTERNAL ORDER

For the functional system, other systems of society are within the society's internal environment. Each system interprets and redraws this seemingly chaotic environment, reducing external complexity into internal order. The system is a whole society for itself. (Linna 2016, 17.)

No direct information is transmitted from one system to the other, only an irritation or noise that needs to be changed to the system's own binary code-based communication. Thus, the systems can react to other events of the other functional systems only in their structure and by following their code. This is called **resonance** in Luhmann's systems theory (Luhmann 2004, 52).

The court has its own formula for reduction. Kaarlo Tuori describes this model as a Luhmann style role-play. The court will isolate, clarify, and at the same time reformulate the conflict. When the procedure starts, the outcome is still uncertain - even though the law limits the number and nature of possible solutions in advance. Uncertainty, however, allows the parties to engage in the play. (Tuori 1988, 165.)

At the same time, the parties at least partially waive the possibility of protesting the decision other than by legal means (Tuori 1988, 165). On the other hand, it is important to note that the law chooses the court for a stage only in exceptional cases, irritated and retrospectively.

TACKLING THE BARRIERS

The systems cannot communicate directly with each other but require structural (permanent) and operational (situational) couplings. The operative closure of the system means that the autopoiesis, the continuous self-production of the system can only be realized using the system's own operations. However, it must be in some way in connection to its environment. Systems theory has described

or proposed property, contract, and company as **structural couplings** between the economic and the law. (Jalava & Kangas 2013, 50–51.)

The system communicates with its environment also operatively. This is based on the instantaneous synchronization of the system and the environment. Examples of such an **operational coupling** are the fulfillment of a statutory or contractual obligation by paying and implementing a political agreement by means of a legislative act. (Luhmann 2004b, 381.) We call coupling structural if the system can rely on certain relatively permanent and foreseeable features of the environment, such as whether the money is accepted as a payment instrument or that there is a common expression for the time. (Jalava & Kangas 2013, 50–51.)

Understanding is, in any case, unusual. From the beginning, it is unlikely that one understands what the other means (comprehensibility clause). Moreover, it is unlikely that communication reaches other than those who are present at a given time (accessibility clause). Thirdly, it is unlikely that communication would change the recipient's behavior even though it would be understood (acceptability clause). (Raiski 2004, 241.)

Language solves some problems of **comprehensibility**. We will carefully work with the language. We help people with their native language. We explain difficult terms if we are forced to use them. Esthetics, beauty, help the individual to understand complexity.

To solve the problem of **accessibility**, various channels are utilised, such as magazines and books, radio, television and the Internet. The use of **technology** is an essential part of Legal Design. All of these also allow or even require **visual** enhancement.

For the same reason, there has historically evolved symbolically generalized media, such as truth, love, money, power, and law. We pick up some extra media. **Listening, understanding, empathy, co-creation** are all well-proven tools in design.

CONCLUSION AND CALL TO ACTION

Law is complicated with reason. However, it must be useful; it must solve the functions assigned to it. It is not possible to be prepared for the unavoid-

able disappointments if the noise of the law is not resonating in the minds of individuals and the operations of organizations. We need user interfaces, structural and operational couplings.

Let us make the law better, more understandable and more accessible by Legal Design.

However, we do not know whether the systems theoretical interpretation of modern society hiding behind this story is true. Maybe it has, though, more explanatory power than our everyday thinking. At least it challenges us to learn, doubt, research, explore, develop – and design.

***Esthetics, beauty,
help the individual
to understand
complexity.***

References:

Jalava, Janne & Kangas, Risto 2013. Kommunikaatio, yhteiskunnan eriytyminen ja osasysteemien merkitys. In. Yhteiskunnan järjestelmät: Niklas Luhmannin ajattelu. Edited by Janne Jalava 2013. Helsinki: Gaudeamus.

Jääskinen, Niilo 2008. Eurooppalaistuvan oikeuden oikeusteoreettisia ongelmia. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Linna, Jukka 2016. Yhtiöstä opettaja? Systeemiteoreettinen tulkinta ammattikorkeakoulujen yhtiöittämisestä. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Luhmann, Niklas 2004. Ekologinen kommunikaatio. Translated by Seppo Raiski. Helsinki: Gaudeamus Kirja / Yliopistokustannus.

Luhmann, Niklas 2004b. Law as a social system. Translated by Klaus A Ziegert. Oxford: University Press.

Raiski, Seppo 2004. Foreword in Luhmann, Niklas 2004. Ekologinen kommunikaatio. Helsinki: Gaudeamus Kirja / Yliopistokustannus.

Tuori, Kaarlo 1988. Oikeuden rationaalisuus. Max Weber ja Jürgen Habermas oikeuskehityksen tulkitsijoina. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Johanna Aalto

Juridiikan lehtori, OTL, VT

Ymmärrettävään oikeuteen

SAITKO VIRANOMAISKIRJEEN TAI PÄÄTÖKSEN, JONKA SISÄLTÖÄ ETYMMÄRRÄ?

Jokainen ihminen on elämänsä aikana väistämättä vastaanottanut lukuisia viranomaisten yhteydenottoja. Syntymähetkellä ihmisen tiedot kirjataan Suomen väestötietojärjestelmään ja Kela-kortti tulee postitse henkilötunnuksen saamisen jälkeen. Tällaiset lähetykset koskevat pääsääntöisesti aivan pieniä lapsia, joiden yhdestä tai kahdesta vanhemmasta on mahdollisesti samalla kertaa tullut ensimmäistä kertaa toisen henkilön laillisia edustajia. Viranomaisyhteydenottoja tulee sekä valtion että kuntien viranomaisilta. Usein ne perustuvat myös siihen, että tiettyä asiaa tai palvelua koskeva hakemus tai lomake on tullut ensin täyttää. Viranomaisen käyttämä kieli määräytyy kielilain (423/2003) mukaisesti.

Voiko henkilön oikeusturva toteutua, mikäli hän ei ymmärrä oikeuksiinsa liittyvän kirjeen, päätöksen tai täyttämänsä lomakkeen sisältöä? Oikeusjärjestyksen lukuisista kohdista voidaan päätellä, että asian ymmärtäminen on lainsäätäjän tavoite. Lainsäädäntöön perustuvassa sekä julkisen hallinnon että tuomioistuinten toiminnassa huomioitavaksi tulevat huomioitavaksi tulevat ensinnäkin perus- ja ihmisoikeudet. Ymmärrettävyyt-

tä voidaan siten lähestyä perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta.

YMMÄRRETTÄVYYS OIKEUSTURVAN TOTEUTTAJANA

Suomen perustuslain (731/1999, PL) 12 §:ssä edellytetään oikeusturvan toteutumista. Tämä tulee varmistaa siten, että asia tulee voida saattaa viireille ja saada ratkaistuksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä. Esimerkiksi oikeudenkäynnissä asianosaisille tulee kuulemisperiaatteen mukaan varata tilaisuus tulla kuulluksi, jotta he voivat valvoa oman etunsa toteutumista menettelyssä. Vastapuolen vaatimuksista, väitteistä ja todisteista on voitava kontradiktorisen periaatteen mukaan lausua oma käsityksensä. (Linna 2019, 16-17.)

Samaa sisältöä säätelee Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 63/1999, EIS) 6 artikla, joka sisältää jokaiselle oikeuden oikeudenmukaisen oikeudenkäyntiin hallinto-, siviili- tai rikosprosessissa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella valtioilla on enemmän liikkumavaraa hallinto- ja siviiliprosessissa kuin rikosprosessissa (Hirvelä & Heikkilä 2017, 379). YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 27/2016) 12 artiklassa edellytetään, että sopimuksen tarkoittamat henkilöt

saavat tarvitsemansa tuen käyttääkseen oikeudellista kelpoisuuttaan. Kyseisen artiklan taustalla on ajatus siitä, että henkilöt ovat sekä oikeuksien haltijoita, mutta myös oikeutettuja käyttämään omia oikeuksiaan (HE 284/2014 vp., 41).

Hallintolaissa (434/2003, HL) edellytetään viranomaisten käyttävän asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä toiminnassaan. Näin toimimalla tarkoituksena on, että hallinnon asiakas ymmärtää asian sisällön ja saa siitä riittävästi tietoa. Asiallisuusvaatimuksen perusteella asiakkaaseen ei saa kohdistaa loukkaavia tai väheksyviä sanontoja. Lainsäädännöllä ei kuitenkaan pääsääntöisesti anneta ulkoasuvaatimuksia viranomaisten ohjeille, tiedotteille tai muille asiakirjoille. (HE 72/2002 vp., 64). Säädoskielen kehittämisestä on annettu ymmärrettävyyden lisäämiseksi erillistä ohjeistusta Oikeusministeriön ja Kotimaisten kielten keskuksen toimesta (Lainkirjoittajan opas 2019; Kotus 2019).

Oman lisänsä ymmärrettävyydelle ja digitaalisten palveluiden saatavuudelle asettavat myös EU:n saavutettavuusdirektiivi (2016/2102) sekä sen johdosta annettu laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta (306/2019). Uudistuksen johdosta viranomaisen tulee varmistaa, että digitaaliset palvelut ovat kaikkien saavutettavissa. Saavutettavuus edellyttää, että viranomaisten verkkosivustoilla ja muissa digitaalisissa palveluissa olevat tiedot ovat selkeitä ja sisällöllisesti ymmärrettäviä. Hallinnon asiakkaila tulee olla käsitys asiointitavoista, asioiden vireille saamisesta ja HL 8 §:n säätämän neuvonnan saamisesta. (HE 60/2018 vp., 7-8.)

ONKO YMMÄRRETTÄVYYDESSÄ OLLUT NÄKYVIÄ ONGELMIA?

Selkeyden ja ymmärrettävyyden kokemukset eivät ole yleisiä tilastollisia kohteita. Ylimmillä laillisuusvalvojilla on PL 108-109 §:iin ja erillislainsäädäntöön (Laki eduskunnan oikeusasiamiehestä 197/2002, Laki valtioneuvoston oikeuskanslerista 193/2000 ja Laki valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta 1224/1990) perustuvien tehtäviensä johdosta laaja käsitys viranomaisten toiminnasta, koska ne saavat ja käsittelevät viranomaistoiminnasta tehtyjä kanteluita.

Laillisuusvalvojien ratkaisuisissa on arvioitu viranomaistilanteita asioiden elinkaaren eri vaiheissa. Eduskunnan oikeusasiamiehen (EOA) ratkaisukäytännössä on korostettu, että viranomaistoimintaan liittyvien vakimuotoisten lomakkeiden tulee olla selkeitä ja ymmärrettäviä. Ratkaisussa EOA 30.4.2019 oli kyse vammaispalvelun hakemuslomakkeiden asianmukaisuudesta. EOA katsoi, että lomakkeiden sisällöllinen selkeys ja ymmärrettävyys ovat takeita hyvän hallinnon ja sosiaalihuollon hyvän laadun toteuttamiselle. Lomakkeiden ominaisuudet eivät saa johtaa siihen, että henkilö menettää etuuksiaan tai hänen oikeusturvansa kärsii tulkinallisista väärinkäsityksistä tai epätietoisuudesta.

Kun viranomaisen tietää asiakasunkuntaansa kuuluvan henkilöitä, joiden kyvyssä vastaanottaa ja käsitellä tietoa on alentumista, esimerkiksi iäkkäät, vammaiset ja alaikäiset henkilöt, ovat tiedon ymmärrettävyyden, selkeyden ja saavutettavuuden vaatimukset normaaliakin korostuneempia. Valtioneuvoston oikeuskansleri (OKA) arvioi 27.9.2006 antamassaan ratkaisussa viranomaisen lähettämän kirjeen sisältöä. Kirjeessä käytettyjä ilmaisia pidettiin liian puhekielimäisinä, jolloin asian ymmärrettävyys- ja asiallisuusvaatimukset eivät täyttyneet.

Laillisuusvalvonnassa on kiinnitetty huomiota myös tehtyjen päätösten selkeyteen ja ymmärrettävyyteen. Niiden puutteet voivat EOA:n arviota mukaan johtaa siihen, että hakijalle muodostuu epäily siitä, voiko hän muutoinkaan luottaa viranomaisen tekemään päätökseen. Näin arviointiin Kansaneläkelaitoksen eläkkeensaajien asumistukipäätöksiä koskevassa ratkaisussa (EOA 9.3.2004). Päätösten perusteluihin liittyi erityisesti Kansaneläkelaitoksen vammaistukea koskeva ratkaisu EOA 9.1.2012.

Oikeuskirjallisuudessa Mäenpään esittämän tulkinnan mukaan vaikeaselkoisessa tai monimutkaisessa asiassa viranomaisen tulee pyrkiä omalla toiminnallaan selventämään asiaan vaikuttavia seikkoja tai sovellettavan säännösten sisältöä. Selkeys ja ymmärrettävyys ovat edellytyksiä asianmukaiselle palvelulle ja asiankäsittelylle. Mäenpää on katsonut, että hallinnon asiakkaan oikeudet voivat toteutua täysimääräisesti, mikäli viranomaisen käyttämät käsitteet ja ilmaisut, me-

Selkeys ja ymmärrettävyys ovat edellytyksiä asianmukaiselle palvelulle ja asiankäsittelylle.

nettelyn edellytykset ja päätöksen sisältö ovat asiakkaan ymmärrettävissä. (Mäenpää 2018, Hyvän kielenkäytön vaatimus – Selkeä ja ymmärrettävä kielenkäyttö.)

Esille tuotujen tilanteiden lisäksi myös ohjeiden epäselvyys voi liittyä HL:ssa tarkoitettuun hyvään kielenkäyttöön. OKA arvioi OKA 18.12.2014, että ajoneuvoveron epäselvä maksuohjeistus saattoi johtaa siihen, että verovelvolliselle tuli erheellinen käsitys e-laskusopimuksen mukaisesta veloituksesta.

Tuomioistuinten asiakirjojen osalta laillisuusvalvonnassa on ollut käsiteltävänä ratkaisu EOA 7.6.2016, jossa arvioitiin asianosaiselle annetun vakiomuotoisen kirjeen ”Ilmoitus ratkaisun antamisesta” sisällön ymmärrettävyyttä. Asianosainen oli saanut tiedon ratkaisun antamispäivästä, mutta sähköpostitse esittämästään pyynnöstä huolimatta hän ei saanut nähtäväkseen kärjäoikeuden ratkaisua. Hän ei jättänyt tyytymättömyyden ilmoitusta määräajassa, eikä hovioikeus ottanut käsiteltäväkseen myöhässä tullutta valitusta. EOA mm. pyysi myös oikeusministeriöltä arviota, tulisiko kirjeen sisältöä täsmentää asianosaisten oikeusturvan parantamiseksi.

MITÄ VOIMME TEHDÄ OIKEUDEN YMMÄRRETTÄVYYDEN LISÄÄMISEKSI?

Hyviä esimerkkejä systemaattisesta työstä viranomaisasiakirjojen ymmärrettävyyden lisäämisessä löytyy useampia. Näitä ovat olleet esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen 2010-luvulla toteuttamat hakemuslomakkeiden yksinkertaistamishanke (Haku-hanke) ja etuuspäätösten ja asiakaskirjeiden selkeyttämishanke (Selkeys-hanke). Verohallinnon muutokset omiin asiakirjapohjiinsa Valmishankkeen yhtenä osana ovat olleet myös suuri uudistus aiempaan nähden. Muutoksen keskiössä muutostilanteessa ovat olleet asiakas ja hänen ansa huomiointi.

Oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun YAMK-koulutusohjelmassa päästiin lähestymään ymmärrettävyysongelmaa mm. Helsingin kärjäoikeuden kanssa tehdyn yhteistyökeskustelun perusteella. Syvenevän oikeusosaamisen opintojaksolla (HY00BL24-3001) tarkasteltiin riita- ja rikosasioiden vakiomuotoisia asiakirjoja ja aiheesta haastateltiin Laurean youtube- ja podcast-kanaville useampia asiantuntijoita. Kahden projektiryhmän työssä erityistä huomiota seuraavina saavat projekteissa toteutetut prosessit ja ryhmien johtopäätökset. Työn perusteella on tehty jatkoehdotuksia oikeuden ymmärrettävyyden lisäämiseksi.

Lähteet

Kirjallisuus:

HE 72/2002 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain muuttamisesta.

HE 284/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain muuttamisesta.

HE 60/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta sekä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain muuttamisesta.

Hirvelä, P. – Heikkilä, S. 2017. Ihmisoikeudet – käsikirja EIT:n oikeuskäytäntöön. 2. uudistettu painos, Alma Talent, Helsinki.

Kotimaisten kielten keskus. 2019. Säädoskielen ohjeita. Verkkoinfo: https://www.kotus.fi/ohjeet/saadoscielen_ohjeita [luettu 6.6.2019]

Lainkirjoittajan opas 2019. Kansallisten säädösten valmistelua koskevat ohjeet. Oikeusministeriö. Verkkoinfo: <http://lainkirjoittaja.finlex.fi/> [luettu 10.6.2019]

Linna, T. 2019. Prosessioikeuden oppikirja. 2. uudistettu painos. Alma Talent, Helsinki.

Mäenpää, O. 2018. Hallinto-oikeus. 6. Hallintoasian käsittely hallintomenettelyssä - Hyvä kielenkäyttö ja käsittelyn kieli - Hyvän kielenkäytön vaatimus-Selkeä ja ymmärrettävä kielenkäyttö. Alma Talent, Helsinki, verkkojulkaisu [luettu 8.6.2019].

Laillisuusvalvontaratkaisut:

EOA 9.3.2004 Dnro 1124/4/02

EOA 9.1.2012, Dnro 4206/4/10

EOA 7.6.2016 Dnro 2790/4/15

EOA 30.4.2019 Dnro 2059/2018

OKA 27.9.2006 Dnro 428/1/05

OKA 18.12.2014 Dnro OKV/2071/1/2013.

Case Helsingin käräjäoikeus

Projektiryhmät vastaanottivat malliasiakirjat Helsingin käräjäoikeudesta. Asiakirjoihin tutustumisen jälkeen ryhmät valitsivat tarkempaan tarkasteluun ja ymmärrettävämmäksi muotoiluun osan asiakirjoista.

Piia Anttila, Anniina Melasniemi, Maarit Salo,
Katri Talke ja Hanna Valli

1. Riita-asioiden asiakirjaryhmä

VALITUT MENETELMÄT

Riita-asioiden asiakirjamuotoilun ryhmä hyödynsi projektissaan Haganin (2017) oikeusmuotoilun menetelmää, palvelumuotoilua Tuulaniemi (2011) ja Design Councilin (2019) Double Diamond-mallia. Ryhmän työssä päämäärään todettiin päästävän parhaiten tekemällä projekti asiakkaan todellisten tarpeiden pohjalta. (Tuulaniemi 2013, 72-73.)

TIEDONKERUUVAIHE JA ASIAKKAAN TARPEIDEN YMMÄRTÄMINEN

Tiedonkeruu käynnistyi prosessioikeuden teoriaan ja käytettyihin asiakirjoihin tutustumalla. Asiakirjat olivat Helsingin käräjäoikeuden riita-asioiden prosessissa käytettäviä Oikeusministeriön laatimia asiakirjapohjia, jotka ovat käytössä pääasias-
sa laajojen riita-asioiden käsittelyssä.

Prosessin ymmärtämiseksi ja asiakirjojen käytötarkoituksen selventämiseksi tehtiin kaavio, jossa kuvattiin riita-asian käsittelyn pääpiirteet ja palvelupolku (kuva). Tarkastelussa olleet asiakirjat valittiin merkittävyytensä perusteella.

- Haaste riita-asiasa – käräjäoikeuden vastaajalle todisteellisesti tiedoksi antama kehoitus vastata kanteessa esitettyyn vaatimukseen.
- Vastaanottotodistus – todistus, jolla vastaanottaja vahvistaa allekirjoituksellaan käräjäoikeudelle saaneensa asiaan liittyvän asiakirjan.
- Ilmoitus ratkaisun antamisesta – käräjäoikeuden ilmoitus asianosaiselle siitä, milloin ratkaisu asiassa annetaan.

Ymmärrettävyysongelman määrittelyssä haastateltiin mahdollisia käyttäjähenkilöitä sekä asiantuntijahaastatteluna asiakasneuvontaa tekevää oikeusapusihteeriä. Haastatteluiden perusteella ongelmakohtiksi nousivat mm. erilaiset termit, asiakirjan sisältö, toiston määrä, erilaiset määräajat ja niiden merkitys, sähköpostin käyttö vaihtoehtona sekä ohjeistus muutoksenhakuun. Haastateltavat kiinnittivät huomiota myös asiakirjojen teitittelymuotoon. Sen sijaan asiankirjan ulkoasua pidettiin selkeänä ja sopivana viranomaisviestintään.

UUTTA LUOVA IDEOINTI- JA KEHITYSTYÖ

Työn kolmas vaihe koostui ratkaisuja luovasta, testaavasta ja toistavasta kehitystyöstä (Design Council 2019). Tavoitteena oli tuottaa paljon ideoita ratkaisuvaihtoehdoiksi. Palvelumuotoilun periaatteiden mukaan, tarkoituksena oli ideoida ensin paljon ja tämän jälkeen valita parhaat ideat jatko-kehiteltäviksi. (Tuulaniemi 2011.) Oikeusmuotoilu- ja palvelumuotoiluprosessi perustuu pitkälti yhteisölliseen kehittämiseen. Yhteisöllistä kehittämistä toteutettaessa ideoita testataan kohderyhmällä jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Näin saadaan paljon arvokasta palautetta, jonka avulla voidaan ohjata suunnittelua kannattavampaan suuntaan. Testauksella hyödynnetään paitsi itse kehittäjien myös kohderyhmän luovuutta ja tietotaitoa. (Hagan 2017.) Ideoista rakennetaan fyysisiä prototyyppijä jo hyvin varhaisessa vaiheessa siten, että sitä on helppo arvostella (Design Council 2019). Ajatus perustuu siihen, että varhainen, nopeasti rakennettu prototyyppi ei henkilöidy kehittäjäänsä ja on siten objektiivisemmin arvosteltavissa. Myös kehittäjän on helpompi vastaanottaa kritiikkiä ja muuttaa ke-

hityskohdettaan, kun prototyyppiin ei ole uhrattu valtavasti työtä ja aikaa, toisin kuin yleensä valmiimman tuotteen kanssa. (Hagan 2017.)

Asiakirjaprojektin testaaminen toteutettiin uusilla haastatteluilla. Uuden haastattelun tavoitteena oli saada esiin jäljellä olevat ongelmat muutettavaksi ennen toimeksiantajalle palauttamista. Näiden jälkeen työ kiteytyi valmiiksi ratkaisuksi ja jäljelle enää viimeistely, lopullinen tuottaminen ja käyttöönotto.

Asiakirjoissa käytetty kieli muutettiin maalikolle helpommin ymmärrettäväksi, lauseet lyhennettiin ja niiden rakenne yksinkertaistettiin. Kaikille termeille ei kuitenkaan ole olemassakaan käyttökelpoista vaihtoehtoa, joten kompromisseja jouduttiin jonkin verran tekemään. Lisäksi haasteen sisältöä jouduttiin pohtimaan oikeudenkäymiskaaren (4/1734, OK) 5 luvun 9-11 §:ien mukaiseksi, jotta niihin saatiin sisällytettyä kaikki lain vaatimat asiat.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Projekti osoitti, että oikeudellisten tekstien tuottaminen yleiskielellä ja mahdollisimman yksinkertaisesti ei ole välttämättä aina helppoa. Asiat ovat monimutkaisia ja toisaalta laki antaa selkeät vaatimukset siitä, mitä asiakirjoissa pitää olla. Palvelumuotoilun oppien mukaan ideoinnissa olisi pitänyt unohtaa rajat ja ajatusten olisi pitänyt olla ehkä villejä ja mahdollittomia. Kuitenkin toimeksiantajan ja asiakirjojen tietyt vaatimukset antoivat toimeksiannolle rajat, joissa haluttiin pitäytyä.

Riita-asioiden asiakirjojen muotoilussa pääpaino oli käytetyssä kielessä. Lauseet muodostettiin ryhmäideoinnin ja valikoinnin kautta siten, että viestin sisältö välittyisi mahdollisimman selkeästi. Lopuksi keskityttiin koko asiakirjan ulkoasuun, asioiden esittämisjärjestykseen ja esimerkiksi allekirjoituksen paikkaan kirjeessä. Toinen haastattelu kierros tuotti positiivista palautetta sekä käytetyn kielen että ilmavamman ulkoasun puolesta.

Muotoilussa pyrittiin siihen, että uudistettujen asiakirjojen käyttöönotto olisi mahdollisimman helppoa. Asiakirjoissa huomioitiin mm. yhteensopivuus ikkunallisten kirjekuorten kanssa ja tulostettavuus ilman väritulostimia. Asiakirjojen ymmärrettävyyden lisäämisessä on vielä työtä myös jatkossakin, koska muun muassa erilaisten termien käyttö vaatii vielä työstämistä ja selkeyt-

tämistä. Tässä projektissa ei keskitytty muutoksenhakuun. Projektin aikana kuitenkin ilmeni, että valitusprosessia olisi syytä selvittää tai siitä pitäisi laatia uusi selkeämpi ohje.

Muotoillut asiakirjat ovat toivottavasti ovat pieni askel kohti ymmärrettävämpää oikeutta.

Lähteet:

Design Council 2019. Luettu 28.1.2019. www.designcouncil.org.uk/news-opinion/design-process-what-double-diamond

Frände, D., Helenius, D., Hietanen-Kunwald, P., Hupli, T., Koulu, R., Lappalainen, J., Lindfors, H., Niemi, J., Rautio, J., Saranpää, T., Turunen, S., Virolainen, J. & Vuorenpää, M. 2017. Prosessioikeus. Oikeuden perusteokset. 5., uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.

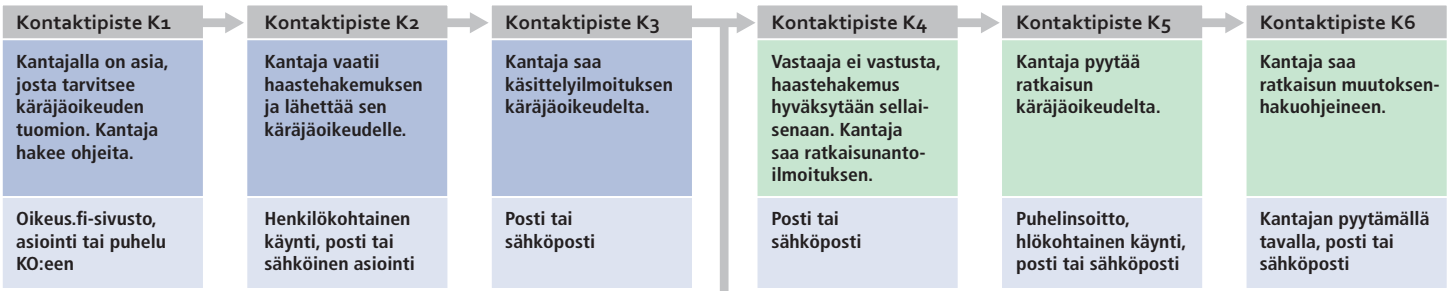
Hagan, M. 2017. Law by design. Luettu 18.1.2019. www.lawbydesign.co/en/home/

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum.

Tuulaniemi, J. 2013. Palvelumuotoilu. 2. tarkistettu painos. Helsinki: Talentum.

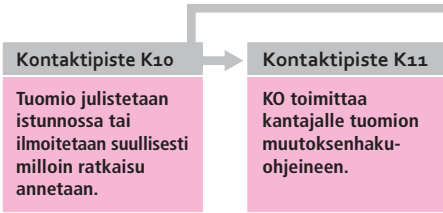
Tuulaniemi, J. 2011. Palvelumuotoilu. Ellibs e-kirjat. Hämeenlinna: Talentum.

KANTAJA

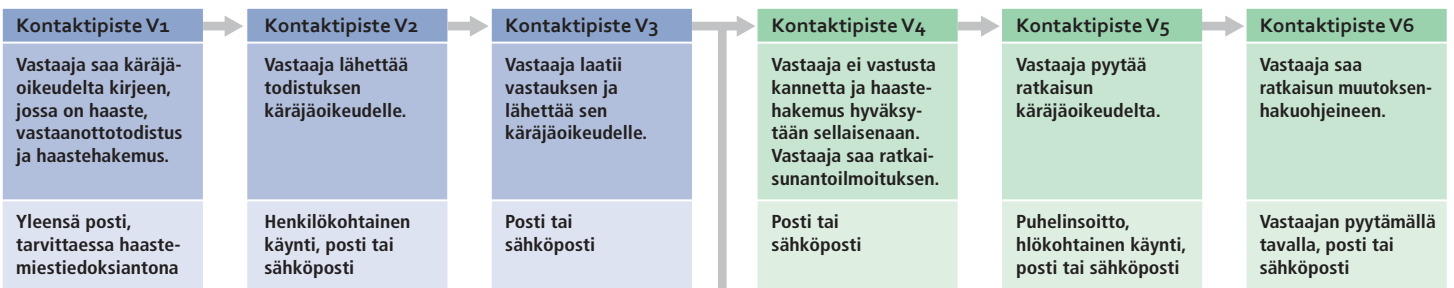

VAIHTOEHTO A

VAIHTOEHTO B

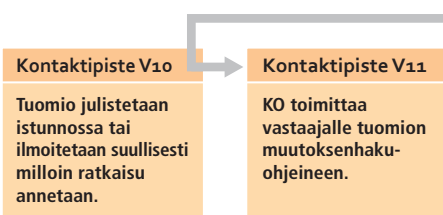
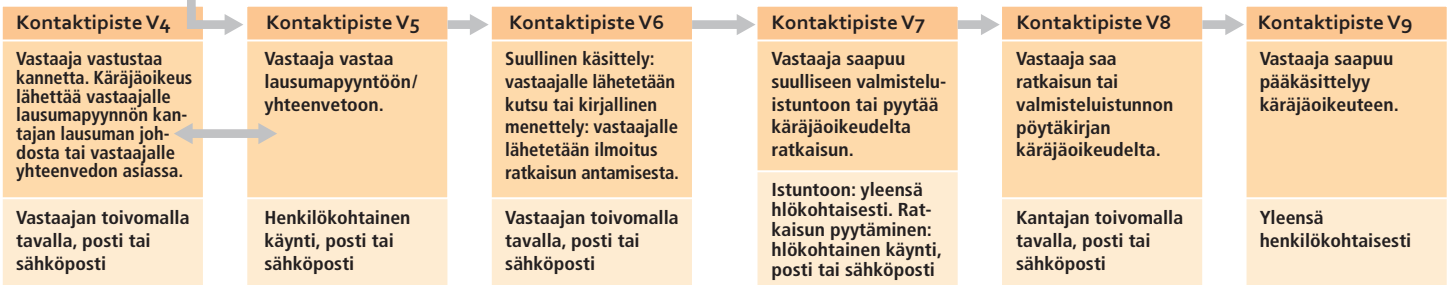

VASTAAJA

VAIHTOEHTO A

VAIHTOEHTO B

Hanna Aspegren, Aino Hasan, Pentti Halmesaari,
Joel Korhonen ja Johanna Stenros:

2. Rikosasioden asiakirjat

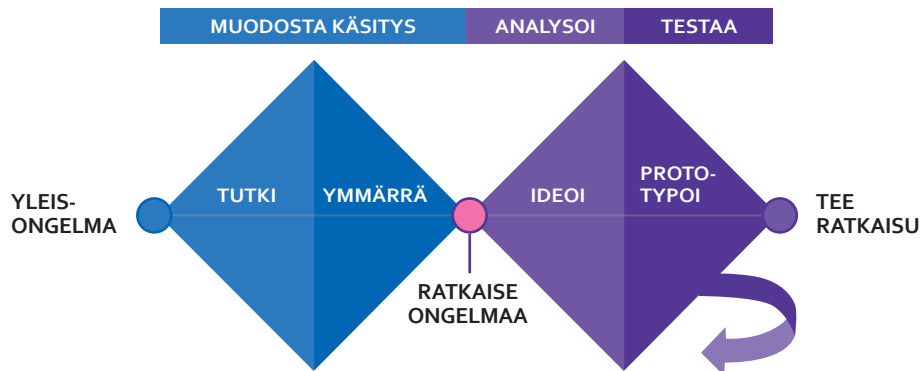
Prosessioikeus on oikeudenala, joka sääntelee oikeudenkäyntimenettelyä tuomioistuimissa. Rikosprosessi koskee mm. rikoksentekijää vastaan nostetun syytteen käsittelyä tuomioistuimessa. Oikeudenkäyntiä rikosasioissa säännellään pääosin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (ROL 689/1997). Muilta osin rikosasioihin sovelletaan oikeudenkäymiskaarta (OK 4/1734). Vuonna 2017 käräjäoikeuksissa ratkaistiin yli 50 000 rikosasiaa, joista noin 17 000 käsiteltiin kirjallisessa menettelyssä. (Linna 2019, 4-5.)

Rikosasioiden projektiryhmän tarkastelussa olivat seuraavat käräjäoikeuden käytössä olevat asiakirjat:

1. Haaste rikosasiassa, kirjallinen menettely sisältäen
  - ohjeita vastaajalle ja
  - tunnustus/suostumuslomakkeen
2. Kutsu todistajalle
3. Käsittelyilmoitus asianomistajalle

VALITUT MENETELMÄT OIKEUSMUOTOILUUN

Projektiryhmä hyödynsi erityisesti Double Diamond-mallia (*The Design Process: What is the Double Diamond?* 2019), koska se soveltui käytettäväksi oikeudellisessa muotoilussa kuvaamaan kehitysprosessia (kuvio 1).

Kuvio 1. Mukailten *The Design Process: What is the Double Diamond?* 2019.

ONGELMAN MÄÄRITTELY JA ASIAKIRJOJEN UUELLEEN MUOTOILU

Asiakirjoihin liittyvän ymmärrettävyyden ongelmien määrittelyssä käytettiin apuna puolistrukturoitua haastattelua. Haastateltaviksi valittiin mahdolliseen käyttäjäryhmään kuuluvia henkilöitä ja työssään asiakirjoja käsitteleviä sekä asiakaskysymyksiin vastaavia kärjäsihteereitä. Lisäksi haastateltiin asianajaja, OTT Markku Fredmania, jonka haastattelusta on julkaistu video Laurean YouTube-kanavalla.

Haastattelujen perusteella seuraavat kohdat nousivat esiin asiakirjojen ongelmina:

- teitittelymuoto,
- virkkeet olivat liian pitkiä,
- termit olivat vaikeasti ymmärrettäviä,
- koko asiakirja oli monimutkainen,
- osa asiakirjan ohjeista oli sekavia tai epäselviä, asiaa ei ymmärretty ja
- asioiden välisiä suhteita ei ymmärretty.

Asiakirjojen muotoilun osalta projektissa asetettiin tavoitteeksi asiakirjojen sisällön selkeys ja ymmärrettävyys kaikille asiakirjojen käyttäjille. Ymmärrettävyyden tueksi asiakirjoissa haluttiin käyttää visuaalisia elementtejä, kuten symboleja, värejä ja tekstin eri osien erottelevia muotoja. Tekstin muotoilussa otettiin huomioon myös se, että nykypäivänä tämän tyyppisissä asiakirjoissa ei ole tarpeen ilmaista kaikkea asiaan liittyvää tietoa, vaan vain olennaisiin. Vastaanottaja voi halutessaan katsoa lisätietoja internetistä, tässä tapauksessa oikeus.fi -sivustolta. Tätä varten oikeus.fi

-sivustoa tulisi kehittää joiltakin osin. Tekstin muotoilussa piti huomioida lain asettamat vaatimukset. ROL:n 5 luvun 9 §:ssä on määritelty, mitkä asiat käräjäoikeuden haasteessa on vähintään kerrottava ja 5 a luvussa säädetään kirjallisesta menettelystä eli siitä, milloin asia voidaan ratkaista pääkäsittelyä toimittamatta. Todistajan ja asianomistajan kutumisesta säädetään ROL:n 8 luvussa.

Kun asiakirjojen ongelmakohdat oli saatu haastattelujen avulla selville, projektiryhmä tuotti erilaisia ideoita sekä itsenäisesti että ryhmässä työskennellen. Prototyypointi -vaiheessa ideoita yhdisteltiin ja muotoilutyö jaettiin kolmeen osaan. Ensimmäisenä niistä oli tekstin sisällön muotoilu, pyrkimyksenä kielellinen selkeys, toisena visualisointi 1-vaihe, joka sisälsi asiakirjan ymmärrettävyyden lisäämisen ja kolmantena visualisointi 2, asiakirjan miellyttävä ulkoasu. Prototyypoinnissa kirjallisen menettelyn haasteesta luotiin kolme eri mallia, joita testattiin testikäyttäjillä. Testauksen perusteella parhaaksi vaihtoehdoksi valikoitui selkeästi ns. laatikkomalli:

HELSINGIN KÄRÄJAOIKEUS
HELSINGIN KÄRÄJAOIKEUS

Osoitekatu 2 A
00100, Helsinki
Nimi Nimiten

Haaste rikosasiassa, kirjallinen menettely

Ajankohta.....26.4.2018
Sinua syytetään.....Törkeä X
Syyttäjä.....Kihlakunnan syyttäjä Virtanen
Asianomistaja.....Manninen

 Mitä tarkoittaa kirjallinen menettely?
Kirjallinen menettely tarkoittaa sitä, että asiassa ei järjestetä suullista istuntokäsittelyä, vaan tuomari voi ratkaista asian kirjallisesti. (Katso lisää sivulta 2*)

Mitä tapahtuu seuraavaksi?

Edellytykset kirjallisen menettelyn toteutumiseen	Esteet kirjallisen menettelyn toteutumiseen
☒ Tunnustus & suostumus kirjalliseen menettelyyn	☐ Suostumuksen peruuttaminen
☒ Mahdollinen kirjallinen vastaus	☐ Ei tunnustusta eikä suostumusta kirjalliseen menettelyyn
☒ Tuomio	☐ Suullinen istuntokäsittely
	☐ Tuomio

Miten toimin seuraavaksi?

Koska käräjäoikeuksillakin tulee mahdollisesti tulevaisuudessa olemaan sähköinen palvelukanava, kirjallisen menettelyn haasteesta luotiin myös sähköinen demoversio Macromedia Flash -sovelluskehittimellä. Tässä muutamia esimerkkejä oikeusmuotoilluista asiakirjoista:

Ennen

Jälkeen

Asian käsittely istunnossa

Asianosaisen on perehdyttävä asiaan niin hyvin, ettei asian käsittelyä tarvitse hänen laiminlyöntinsä vuoksi lykätä tai peruuttaa.

Käsiteltyä aluksi esittäjän ja asianomistajan on esitettävä vaatimuksensa perusteluineen ja vastaajan ilmoitettava, myöntäväkö vai kiistäväkö hän vaatimukset. Tämän jälkeen asianosainen tulee vuorollaan tarkemmin perustella kantansa ja lausua vastapuolen perusteluja. Todisteluun jälkeen asianosainen on vielä esitettävä loppulauseutonsa. Tällöin asianosainen tulee lausua käsityksensä todisteista ja siitä, miten asia heidän mielestään tulisi ratkaista kaiken istuntokäsittelyssä esitetyn aineiston perusteella.

Jos asianosainen tahoo pääkäsittelyssä esittää todisteita, jota hän ei ole aikaisemmin ilmoittanut, hänen on viivyttävä ennen pääkäsittelyä saatavana sa tuomioistumen tietoon ja samalla ilmoitettava, mitä hän haluaa todisteilla näyttää toteen.

Asia käsitellään istunnossa suullisesti. Asianosainen ei saa istunnossa lukea eikä antaa käräjäoikeudelle oikeudenkäyntikirjelmää tai muuta kirjallista lausumaa. Asianosainen saa kuitenkin lukea vaatimuksensa asiakirjasta sekä käyttää kirjallisia muistipanoja muistinaa tuoksi.

Asian käsittely istunnossa

1. Syyttäjän ja asianomistajan esittävät vaatimuksensa perusteluineen
2. Vastaja ilmoittaa, myöntäväkö vai kiistäväkö hän vaatimukset
3. Asianosainen perustelee kantansa tarkemmin ja kommentoi vastapuolen perusteluja
4. Asianosainen esittelee todisteitonsa
5. Asianosaiset esittävät loppulauseutonsa eli käsityksensä siitä, miten asia heidän mielestään tulisi ratkaista

Sinun on perehdyttävä asiaan niin hyvin, ettei asian käsittelyä tarvitse sinun laiminlyöntisi vuoksi lykätä tai peruuttaa.

Jos haluat esittää todisteita, ilmoita niistä käräjäoikeudelle hyvissä ajoin ja kerro samalla, mitä osat todisteilla näyttää toteen.

Asia käsitellään istunnossa suullisesti. Saat lukea vaatimuksesi asiakirjasta sekä käyttää kirjallisia muistipanoja muistinaa tuoksi. Et kuitenkaan saa lukea suoraan tai antaa käräjäoikeudelle kirjallista lausumaa.

Lisätietoja

www.oikeus.fi

Ennen

Jälkeen

Vireille [REDACTED]

Asia [REDACTED]

Syyttäjä [REDACTED]

Vastaja(t) x

Asianomistaja(t) x

KUTSUN TARKOITUS

Tiedät kutsutaan käräjäoikeuteen kuultavaksi x nimeämänä todistajana.

ISTUNTO

Aika x.x.20xx, kello x

Paikka [REDACTED]

Tapauksen tiedot

Asia..... Törkeä rattijuopumus

Vireille..... 1.1.2020

Vastaja(t)..... Matti Meikäläinen

Asianomistaja(t)..... Ville Virtanen

Syyttäjä..... Siiri Syyttäjä

Istunto

1.1.2020

Kello 12:00

Sali 3

Helsingin käräjäoikeus
Porokkalankatu 13
00180, Helsinki

Ennen

Jälkeen

HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUS

x Os.
PL 650
00181 Helsinki
Puhelin 029 56 44200 Fax 029 56 44324

TUNNUSTUS/SUOSTUMUS kirjalliseen menettelyyn

Asiano: [REDACTED]

Kirjallinen menettely

Kirjallinen menettely tarkoittaa sitä, että asiassa ei järjestetä istuntokäsittelyä, vaan tuomari voi ratkaista asian kansliassa. Kirjallisessa menettelyssä tuomio tai päätös saadaan perustaa vain syytteessä esitettyihin seikkoihin, vastaajan tunnustukseen, asianosaisen mahdollisiin kirjallisesti esittämiin taikka heidän suullisesti esittämisiin, pöytäkirjattuihin vaatimuksiin, vastauksiin tai lausumiin sekä muihin asian käsittelyssä syntyneeseen kirjalliseen aineistoon. Käräjäoikeudelle toimitettua esitutkintapöytäkirjaa saadaan käyttää tuomion tai päätöksen perusteena vain sillä osin kuin asianosaiset ovat siihen vedonneet.

Suostumuksen toimittaminen käräjäoikeudelle

Ellette halua antaa suostumustanne heti haasteen tiedoksiannon yhteydessä. Tämän tulee toimittaa se allekirjoitetuna 14 päivän kuluessa tiedoksiannosta käräjäoikeuden kansliaan. Käräjäoikeuden kanslian osoite on: Helsingin käräjäoikeus PL 650 00181 Helsinki

Tulotiedot:
Käteen jäävät eli nettotulot/ik: _____
Eiatusvelvollisuus: _____
Puolisoo _____
Alle 18 v. lasten lukumäärä: _____

Suostumuksen peruuttaminen ja tuomion antaminen

Suostumus kirjalliseen menettelyyn on peruutettava ennen tuomion antamista. Tuomio annetaan **22.02.2019** kello 14.00.

TUNNUSTUS JA SUOSTUMUS

Tunnustan menettelleeni syytteessä [REDACTED] kuvatulla tavalla. Samalla ilmoitan luopuvani oikeudestani suulliseen käsittelyyn ja suostuvani asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä.

Vastaajan kappale. Ei palauteta.

Lähetyspäivämäärä: 11.2020
Asianumero: R 12/3456

Tunnustus / suostumus kirjalliseen menettelyyn

Palauta tämä kappale käräjäoikeudelle.

Kirjallinen menettely

Kirjallinen menettely tarkoittaa sitä, että asiassa ei järjestetä suullista istuntokäsittelyä, vaan tuomari voi ratkaista asian kirjallisesti.

Kirjallisessa menettelyssä tuomio tai päätös saadaan perustaa vain:

- syytteessä (haastehakemus) esitettyihin seikkoihin,
- vastaajan tunnustukseen,
- asianosaisen mahdollisiin kirjallisesti esittämiin vaatimuksiin, vastauksiin tai lausumiin
- muihin asian käsittelyssä syntyneeseen kirjalliseen aineistoon,
- asianosaisen mahdollisiin suullisiin esitutkintapöytäkirjojen kirjattuihin vaatimuksiin, vastauksiin tai lausumiin, o esitutkintapöytäkirja saadaan käyttää tuomion tai päätöksen perusteena vain sillä osin kuin asianosaiset ovat siihen vedonneet.

Suostumuksen toimittaminen käräjäoikeudelle

Jos ei halua antaa suostumustaan heti haasteen tiedoksiannon yhteydessä, toimittaa se **allekirjoitetuna** 14 päivän kuluessa tiedoksiannosta käräjäoikeuden kansliaan.

Toimita suostumus sähköpostitse tai postitse:

helsinki@oikeus.fi | Helsingin käräjäoikeus PL 650 00181 Helsinki

Ilmoita tulotiedot mahdollisen sakan laskemista varten:

Käteen jäävät eli nettotulot/ik: _____ Eriatusvelvollisuus _____
Puolisoo _____ Alle 18 v. lasten lukumäärä: _____

Suostumuksen peruuttaminen ja tuomion antaminen

Suostumus on mahdollisuus peruuttaa kirjalliseen menettelyyn ennen tuomion antamista. Tuomio annetaan **1.1.2020** kello **12.00**.

Tunnustus ja suostumus

Tunnustan menettelleeni syytteessä R 12/3456 kuvatulla tavalla. Samalla ilmoitan luopuvani oikeudestani suulliseen käsittelyyn ja suostuvani asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä.

Aika ja paikka _____
Suostumuksen antajan allekirjoitus _____
Suostumuksen antajan postiosoite _____

HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUS | HELSINGFORS TINGSRÄTT | POROKKALANKATU 13, 00180 HELSINKI
PUH 029 56 44200 | SÄHKÖPOSTI: helsinki@oikeus.fi

www.oikeus.fi

JOHTOPÄÄTÖKSET

Projektiryhmä arvioi, että asiakirjojen ymmärrettävyyttä ja ulkoasua sekä niiden myötä asiakasystävällisyyttä kehitettiin merkittävästi projektin aikana. Ryhmän mielestä toteutus onnistui erinomaisesti, vaikka toimeksianto olikin haastava. Projektissa tehtyä oikeusmuotoilutyötä ja uusia oivalluksia on mahdollista hyödyntää tuomioistuinten työssä, sekä esimerkiksi syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan (AIPA) -hankkeessa.

Juha Tuulaniemen mukaan julkisella sektorilla on vaikea tehtävä: on kehitettävä ihmisten tarpeisiin vastaavia palveluita niukkenevilla resursseilla. Julkisen puolen toimijoilla olisi kuitenkin potentiaalia ja tarvetta uudistaa palveluitaan. Palvelumuotoilun menetelmien avulla julkisiakin

palveluja voitaisiin kehittää ja samalla innovoida aivan uusia palveluratkaisuja. Palvelumuotoilun tuomisessa julkiselle puolelle hän näkee ongelmana muun muassa sen, ettei julkisella sektorilla ole tarvittavia rakenteita eikä perinteitä muotoilun hyödyntämiseen, ei esimerkiksi muotoilusta vastuussa olevia tahoja. (Tuulaniemi 2016, 281-287.)

Projektiryhmä näkee, että palvelumuotoilun lisäksi julkinen sektori tarvitsee myös oikeusmuotoilua. Onkin toivottavaa, että esimerkiksi vuonna 2020 aloittavaan Tuomioistuinvirastoon palkattaisiin juristien lisäksi oikeusmuotoilijoita, jotka muotoilisivat juristien laatimat, usein vaikeaselkoiset tekstit tavallisille ihmisille ymmärrettävään muotoon.

Lähteet:

Linna, T. 2019. Prosessioikeuden oppikirja. 2. painos. Helsinki: Alma Talent.

Oikeusmuotoilua etsimässä: Haastattelussa Markku Fredman. 2019. Laurea-ammattikorkeakoulu. https://www.youtube.com/watch?v=Yc72EmI7_O8&t=1s

The Design Process: What is the Double Diamond? 2019. Design Council. Viitattu 12.4.2019. <https://www.designcouncil.org.uk/news-opinion/design-process-what-double-diamond>

Tuulaniemi, J. 2016. Palvelumuotoilu. 3. painos. Helsinki: Talentum Pro.

Digitalisaatio ja uusi sääntely mullistavat finanssialan palvelut

DIGITAALINEN OMAN TALOUDEN PERSONAL TRAINER

Haluatko saavuttaa taloudellisen riippumattomuuden 20 vuoden päästä, pitää sapattivapaan töistä tai turvata eläkepäiviesi toimeentulon? Oletko unelmoinut monista hankinnoista, mutta ne ovat jääneet toteutumatta, kun rahaa ei vain ole kertynyt säästöön? Miltä kuulostaisi, jos sinulla olisi digitaalinen Oman talouden personal trainer, OTPT, joka valmentaa sinut hoitamaan talouttasi niin, että saavutat tavoitteesi? OTPT kulkisi aina mukana mobiilisovelluksena, analysoiden tulosi ja rahankäyttösi, ohjaisi, valmentaisi, kannustaisi sekä kilpailuttaisi sinulle sopivimmat säästämis- tuotteet ja muut pankkipalvelut.

Aluksi määrität omat tavoitteesi Oman talouden personal traineriin. Sovellukseen on lisätty kaikki eri pankkien palvelusi, niin tilit, sijoitukset kuin lainatkin. Se analysoi tulosi, menosi ja säästämisvarasi. Se ehdottaa, missä kuluerissä voitit säästää. Se kannustaa sinua pitäytymään kuukausittaisessa säästämissuunnitelmassasi muistuttamalla tavoitteistasi. Näin myös silloin, kun markkinoilla myllertää ja pelko on valtaamassa miehen tai ahneus houkuttaa ottamaan liikaa riskiä. OTPT toimii rationaalisesti ja pitkäjänteisesti.

Hyvää Oman talouden personal trainerissa on myös se, että sillä ei ole omia tuotteita, joita

se myy. OTPT kilpailuttaa sinulle markkinoilta eri toimijoilta juuri sinulle sopivimmat tuotteet, niillä kriteereillä, joita sille asetat. Kriteereinä säästämis- tuotteissa voivat olla esimerkiksi tuotto, riski, kulut, eettisyys tai vaikkapa hiilijalanjälki. OTPT ehdottaa parhaiten kriteerisi täyttäviä vaihtoehtoja, joista sitten valitset itsellesi sopivimmat. OTPT kilpailuttaa myös asuntolainat ja muut pankkipalvelut aika ajoin.

Oman talouden personal trainer tunnistaa eri elämäntilanteet, kuten opiskelun, työhön menon, palkkojen muutokset, lasten syntymät, asunnon ostamisen, eläkkeelle jäämisen ja muut merkitykselliset asiat. Se neuvoo ja antaa vinkkejä, miten näissä eri tilanteissa kannattaa omat raha-asiat hoitaa. Valmennus on juuri siihen tilanteeseen liittyvää, kohdennettua. Muotona voi olla esimerkiksi lyhyet videot tai podcastit. Valmennus akuuttiin tarpeeseen on yleensä kiinnostavampaa kuin yleistietous kaikesta.

Tällaiset uudet finanssialan palvelut eivät ole enää utopiaa, vaan hyvin todennäköisiä tulevaisuudessa. On odotettavissa, että tämän tyyppisiä uusia sovelluksia tuovat jatkossa markkinoille niin pankit kuin finanssi-tekniologiayrityksetkin. Näissä innovatiivisissa finanssialan alustapalveluissa tullaan

käyttämään tekoälyä, lohkoketjuteknologiaa sekä pilvipalvelujen tarjoamia mahdollisuuksia. Digitalisaatio mullistaa finanssisektorin ja sen palvelut.

EUROOPAN UNIONIN TOINEN MAKSUPALVELUDIREKTIIVI

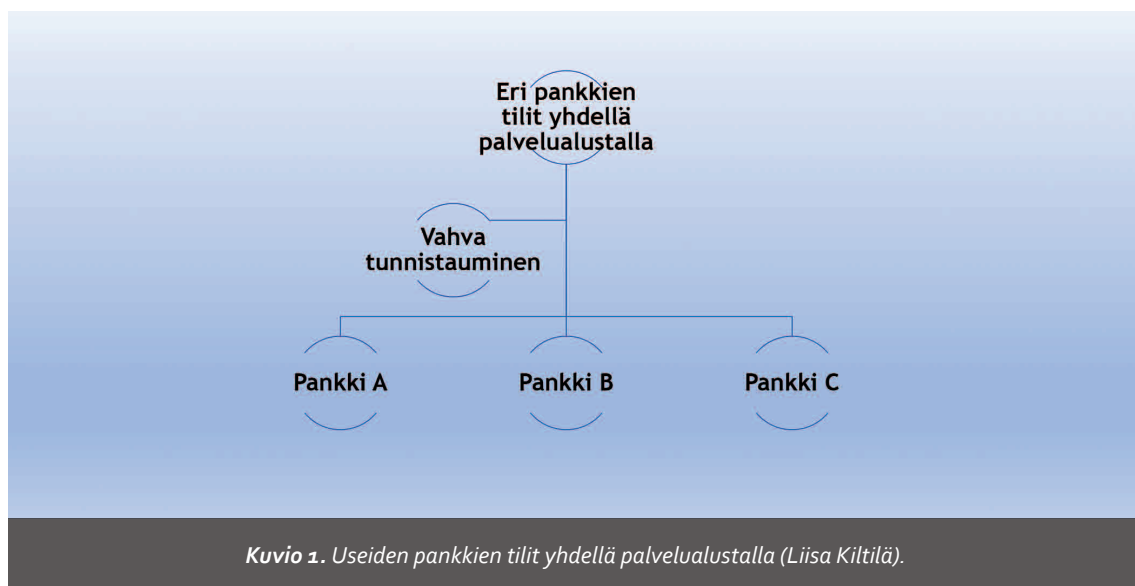
Finanssialan uusien digitaalisten palveluiden kehittämistä edesauttaa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/2366. Tämä toinen maksupalveludirektiivi, PSD2, eli Payment Services Directive 2 annettiin 25. marraskuuta 2015 (*Euroopan unionin virallinen lehti 2015, L337/35.*) Direktiivin kansallisen täytäntöönpanon takaraja oli jo 13.1.2018, mutta kokonaisuudessaan se otettiin käyttöön vasta 14.9.2019. Suomessa direktiivi tuli voimaan kahdessa vaiheessa. Ensin muutettiin maksupalvelulakia (*laki maksupalvelulain muuttamisesta 898/2017*). Toisessa vaiheessa muutettiin maksulaitoslakia (*laki maksulaitoslain muuttamisesta 890/2017*).

EU:n toinen maksupalveludirektiivi mahdollistaa pankkien ulkopuolisten toimijoiden tulon finanssialan markkinoille. PSD2:n myötä maksupalvelulain soveltamisalaa laajennettiin niin kutsuttuihin kolmansiin palveluntarjoajiin (Third Party Payment Service Provider, TPP) ottamalla ne sääntelyn ja valvonnan piiriin. Nämä uudet maksupalveluiden tarjoajat voidaan jakaa kahteen ryhmään: maksutoimeksiantopalvelun tarjoajat

(Payment Initiation Service Providers, PISP) ja tilitietopalvelun tarjoajat (Account Information Service Providers, AISP). (*Finanssivalvonta 2019.*)

Tilinpitäjäpankkien on mahdollistettava näille kolmansille palveluntarjoajille pääsy asiakkaiden maksutileille asiakkaiden antaessa suostumuksen tähän (*kuvio 1*). Maksutileillä tarkoitetaan tilejä, joita voidaan käyttää päivittäisten maksutapahtumien hoitoon. Olennaista on, että asiakas itse hallitsee omia tietojaan ja vain hän voi antaa mahdollisen suostumuksen. Näillä uusilla palveluntarjoajilla on oikeus hyödyntää pankkien luoman vahvan tunnistamisen menettelyä.

Merkittävä muutos on maksutilien ylläpitäjien, käytännössä siis pankkien, velvollisuus avata maksutilien asiakasrajapinnat pankin ulkopuolisille tilitieto- ja maksutoimeksiantopalvelujen tarjoajille. Tavoitteena on mahdollistaa uusien, asiakkaille hyödyllisten palveluiden syntyminen. Asiakkaiden antaessa luvan omien tilitietojensa rajapintojen avaamiseen palveluntarjoajat voivat käynnistää maksutoimeksiannot suoraan asiakkaiden pankeissa olevilta tileiltä. Asiakkaat voivat saada myös koottua tietoa eri pankeissa olevilta maksutileiltä tällaisen palveluntarjoajan alustaan. Nämä uudet palveluntarjoajat tulevat PSD2-direktiivin ja kansallisen lainsäädännön myötä Finanssivalvonnan sääntelyn ja valvonnan piiriin. Niiltä edellytetään toimilupaa tai rekisteröintiä voidakseen tarjota palveluita asiakkaille. (*Finanssivalvonta 2019.*)

Kuvio 1. Useiden pankkien tilit yhdellä palvelualueella (Liisa Kilttilä).

OIKEUSMUOTOILUN AVULLA YMMÄRRYSTÄ JA LUOTTAMUSTA

Oikeusmuotoilulla voidaan vaikuttaa siihen, että niin kansalaiset kuin palvelujen tuottajatkin tuntevat ajantasaisen lainsäädännön ja lakien avaamat mahdollisuudet. Muotoilemalla juridiikka selväsanaiseksi sekä havainnollistaen sitä esimerkein ja visualisoimalla, asiat ymmärretään paremmin. Asioiden ymmärtäminen lisää luottamusta. Sitä tarvitaan, jotta uusia, innovatiivisia, palveluja kehitetään ja otetaan käyttöön (kuvio 2).

Oikeusmuotoilun ydin on oikeuden, teknologian ja muotoilun leikkauspisteessä. Muotoilun ja teknologian avulla kehitämme helppokäyttöisiä ja ymmärrettäviä juridisia tuotteita tai palveluja, joita ihmiset haluavat käyttää. Ihminen on oikeusmuotoilussa kaiken keskiössä. Oikeusmuotoilu yhdessä digitalisaation kanssa uudistaa juridiikkaa. Voidaan sanoa, että digitalisaatio on mullistamassa finanssisektorin lisäksi myös juridiikan.

Lähteet:

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/2366, 25.11.2015.

Euroopan unionin virallinen lehti, L337/35, 23.12.2015.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L2366&from=fi>

Finanssivalvonta. PSD2. Viitattu 28.10.2019.

<https://www.finanssivalvonta.fi/saantely/saantelykokonaisuudet/psd2/>

Katarina Koivisto

Formgivna lagar blir lätta att förstå

Texten har publicerats ursprungligen på Hufvudstadsbladet 22.11.2019.
Katarina Koivisto är journalist på hbl.

Juridik är ingen lätt vetenskap, men genom formgivning går det att göra lagar, regler och direktiv lättare att ta till sig. Tanken fascinerade den tidigare bankdirektören Liisa Kiltilä som nu blir landets första utexaminerade juridiska formgivare.

Det kan låta långsökt, men juridiska sammanhang och till exempel EU-direktiv kan göras lättare att förstå med hjälp av berättelser och formgivning. Överlärare Jukka Linna på yrkeshögskolan Laurea tänkte på idén så snart han fick höra talas om den. Juridisk formgivning blev en fortbildningskurs på skolan och Liisa Kiltilä blir den första som avslutar den kursen. Hon gör sitt examensarbete om bokstavskombinationen PSD 2 eller EU:s direktiv om betalningstjänster på den inre marknaden.

Direktivets syfte är att utveckla marknaden för elektroniska betalningar och skapa bättre förutsättningar för säkra och effektiva betalningar. Det påverkar privatpersoner men ger också en större mängd företag än nu möjligheten att erbjuda betalningstjänster.

– Jag vill presentera direktivet ur konsumenternas synvinkel och visa på vilka möjligheter det erbjuder, säger Liisa Kiltilä.

Genom att bland annat intervjua privatpersoner har Kiltilä försökt sätta fingret på på vilka punkter direktivet är svårt att förstå. Med den informationen som bakgrund har hon tagit fram en digital service hon kallar en personlig tränare för den privata ekonomin. Den ska visa vilka möjligheter nya, innovativa finansieringstjänster erbjuder.

PRECIS SOM PÅ BANKEN

Liisa Kiltilä har en bakgrund som bankdirektör, hon har jobbat på Kansallis-Osake-Pankki, KOP, på Nordea och 15 år på Aktia. De sista åren av sin bankkarriär var hon regiondirektör för Vanda, mellersta Nyland och på slutet även för östra Nyland på Aktia. När det arbetet upphörde 2017 såg Kiltilä sin chans att studera igen. I grunden är hon magister i agrikultur och forstvetenskaper, men jobbade alltså länge inom finansbranschen.

– Juridik har alltid fascinerat mig. Det jag gör nu skiljer sig inte så mycket från det jobb jag gjorde på banken när jag förklarade placeringsvillkor och villkor för bostadslån för kunderna, det här är en ny och annorlunda vinkel på samma tema, säger hon.

Jukka Linna är för sin del jurist och har hunnit både med att jobba i det yrket inom bilhandeln och med att doktorera. När han för ett par år sedan efter en internationell konferens om juridisk design fick frågan om han var intresserad av att starta upp en utbildning kring ämnet tänkte han direkt.

Utbildningen på Laurea är den första i sitt slag och Linna är entusiastisk över tanken att kunna göra juridiken förstälig, hanterlig och lätt användbar.

– Visualiseringen är en viktig del av det här, säger han.

Studenterna på den första kursen kommer från många olika branscher. Jurister som jobbar på advokatbyråer studerar tillsammans till exempel med folk från finans- och försäkringsbranschen och visuella formgivare på högskolenivå. Ett par års arbetslivserfarenhet krävs också av den som vill studera. Jukka Linna konstaterar att utbildningen svarar mot behov man identifierat inom arbetslivet.

BEHÖVS INOM VÅRDEN

Många av studenterna har ett fast arbete där de kan börja tillämpa sina nya kunskaper, men företag och organisationer känner inte till utbildningen tillräckligt för att kunna fråga efter experter på området ännu.

– Jag hoppas att folk inom social- och hälsovårdsbranschen också upptäcker den här utbildningen, där finns många områden med start från skuldrådgivning som kunde dra nytta av en visualisering, säger Linna.

Han konstaterar att juridiken ska vara tillgänglig för alla, inte bara för dem som studerat. Många grupper som till exempel syn- eller hörselskadade, äldre människor och personer med nedsatt funktionsförmåga behöver förstå den juridik som berör dem och då kan formgivning och visualisering vara till stor hjälp.

– Lagen är densamma för alla, det ska finnas metoder att skapa en juridisk demokrati så att alla också kan förstå den, säger Linna.

Liisa Kilttilä är den första som avlägger examen från den första kursen och nästa kurs är redan inplanerad på Laurea.

Exakt var och hur Kilttilä ska tillämpa sin nya kunskap har hon inte riktigt klart för sig ännu. Jukka Linna anser att tanken på en personlig tränare inom ekonomi skulle passa utmärkt som ett uppstarts företag och Kilttilä medger att det är en dröm hon har. Men för ett företag krävs också kompanjoner och annat kunnande som till exempel kodning.

– Tiden får utvisa vad det blir. Just nu siktar jag på att springa en helmaraton nästa år. Klart är att juridisk formgivning är till nytta inom många olika områden, säger hon.

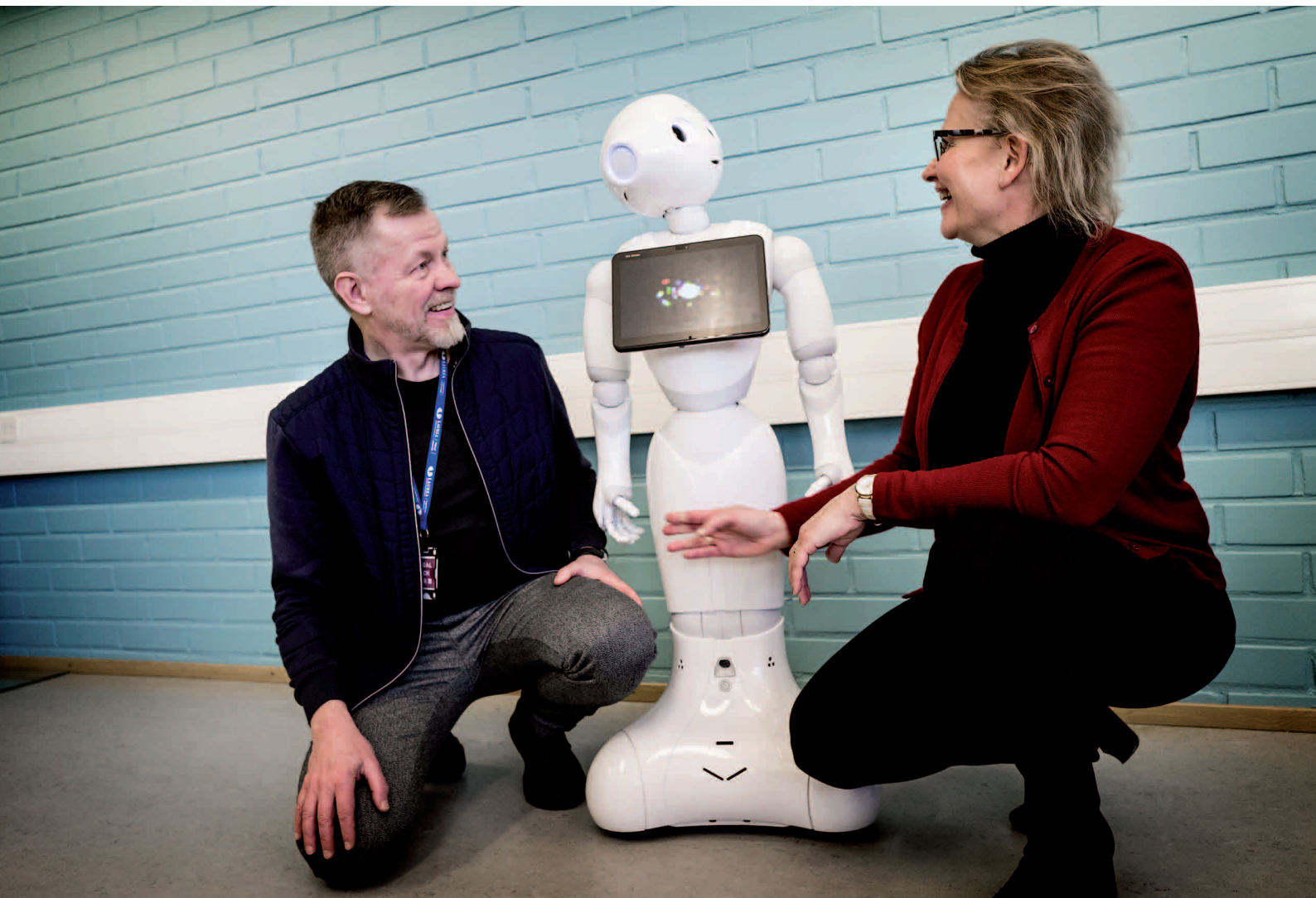
UTBILDNINGSEXPORT

Hon säger sig varmt rekommendera den kurs hon nu för egen del avslutar och hoppas att informationen om kursen sprids både bland intresserade studenter och bland företag som kan dra nytta av ny expertis.

Jukka Linna hoppas att kurskonceptet ska bli en del av den finska exporten av utbildning. Eftersom den är den första i sitt slag och intresset också internationellt är stort har konceptet alla möjligheter att slå igenom.

– Världen förändras och digitaliseras och det här är ett alldeles nytt sätt att erbjuda folk som behöver det en service de inte annars får, säger han.

Digital formgivning gör komplicerade juridiska sammanhang lättare att förstå. Jukka Linna har planerat och genomfört den första kursen i ämnet. Liisa Kilttilä blir den första utexaminerade uridiska formgivare.

Jukka Linna

Yliopettaja, OTT

Tarinoita ja runoja oikeudesta ja vähän vääryydestäkin

Kirjoitus perustuu osin ICERI 2019-konferenssissa 12.11.2019 esittelemääni artikkeliin

KETUNPOIKA KERKKO JA MUITA MELKEIN TOSIA SATUJA

”Ketunpoika Kerkolla on suuria tulevaisuudensuunnitelmia. Kotipesä vuorenrinteellä jää taakse, kun Kerkko marssii kiiltävät saappaat jalassaan työnhakuun kaupunginjohtaja Santeri Suden luo.

Vanha susijohtaja lähtee kalastuslomalle erakosaarelle, ja luovuttaa työhuoneensa Kercon käyttöön. Ketun vallanhimo ja tiukat otteet hämmentävät kaupunkilaisia. Pääkirjaston ullakolla on outoa liikehdintää, ja kaupungin kirjekyyhkyt kaotavat salaperäisesti.

Toteutuuko jalkapallo-ottelu naapurivaltion kanssa, ja tuleeko siitä vanhaan tapaan ystävyysottelu?” (WickWick 2019.)

Näin meidät houkuteltaan lukemaan tarina tai tarkemmin sanottuna satu. Sen on kirjoittanut Tuula Pere, lastenkirjailija ja oikeustieteen tohtori. Satu kertoo vallanhimosta, virka-aseman väärinkäytöstä ja korruptiosta. Tuula luki koko sadun meille opettajille ja opiskelijoille ensimmäisen yhteisen luku-kautemme alussa. Kun kuulimme onnellisen lopun, kolmannes opiskelijoista ihmetteli, mitä tekemistä tällä kaikella oli oikeuden ja oikeusmuotoilun opiskelun kanssa. Me loput itkimme.

Oikeisiin tapahtumiin perustuvat ja kuvitellut tarinat kertovat meille eettisestä koodistosta.

Opimme samalla kuvittelemaan toisenlaisia, jopa yllättäviä tapahtumien kulkuja (Levit 2009, 283). Kaiken lisäksi tarinat koskettavat meitä; ne voivat jopa saada meidät muuttamaan näkemystämme.

Juristit ovat luonnostaan tarinankertojia. Heidän tavoitteenaan on saada tuomari – tai kuka tai mikä yleisönä onkaan – uskomaan asiakkaan tarina. Tällaista tarinankerronnan taitoa opetetaan menestyksellisesti monessa yliopistossa varsinkin Yhdysvalloissa (ks. Meyer 2014). Tämä ei kuitenkaan ole meidän missiomme.

Emme ehkä tunnista tarinankerrontaa ja runoutta heti oikeusmuotoilun menetelmiksi. Harva kuitenkaan lukee säännöllisesti lakikirjaa tai on tutustunut voimassa oleviin lakeihin ja asetuksiin Finlexin avulla. Itse asiassa tarinat ovat opettaneet meille keskeisen osan oikeuden sisällöstä.

Lapsuudessa kuullut ja luetut sadut ovat monessa suhteessa olennaisia maailmankuvaamme rakentavia tarinoita. Satukirjat ja lasten elokuvat yhdistävät vaikuttavasti satujen koskettavan taikun, yleiset juridiset ja moraaliset periaatteet ja niitä tukevan visuaalisen ilmaisun.

Emme kuitenkaan jätä tarinoita taakse aikuisuussamme. Kuulemme ja luemme tarinoita jatku-

vasti. Niitä kertovat ystävät ja tuttavat, luemme niistä päivittäin lehdistä, kohtaamme niitä kirjallisuudessa ja elokuvissa.

TARINAN VOIMA

Jaoimme opiskelijat tiimeihin heidän omien kehittämisintressiensä perusteella. Yksi opiskelijatiimi päätti kehittää velkaneuvontaa. Lopputuloksena oli, muun ohella, tarina.

Projektitiimiin kuului kolme jäsentä, Hanna Aspegren, Aino Hasan ja Maarit Salo. Heidän yhteistyöorganisaationsa oli alueellinen oikeusaputoimisto. Ensimmäisessä vaiheessa opiskelijat keräsivät tietopohjan oikeusmuotoilusta ja tutustuivat velkaneuvonnan sääntöihin, organisaatioihin ja käytäntöihin. Projekti noudatti Design Councilin esittelemää tuplatimanttimenetelmää (Design Council 2019).

Ensimmäisessä timantissa löytämisen vaihe auttaa meitä ymmärtämään, eikä vain olettaamaan, mikä on todellinen ongelma. Se edellyttää ajan viettämistä niiden ihmisten kanssa, joita asia koskee. Monesti heitä tarkkaillaan ja haastatellaan. Tästä vaiheesta kerätyt tiedot ja näkemys auttavat meitä määrittelemään haasteen ja kehitystavoitteen uudelleen. Kehityskohteeksi tarken-

tui valmistautumisaineiston laadinta velkaneuvontaa tarvitsevalle asiakkaalle.

Toinen timantti rohkaisee meitä etsimään inspiraatiota uusista lähteistä ja suunnittelemaan yhdessä sellaisen ihmisten kanssa, jotka ovat erilaisia kuin me. Toteutusvaiheessa testataan nopeasti erilaisia ratkaisuja ja prototyyppejä. Toimimattomat ratkaisut siirretään syrjään ja toimivia tarkennetaan edelleen. (Design Council 2019.)

Opiskelijatiimi keräsi ja analysoi tutkimusmateriaalia kirjallisen tiedonkeruusuunnitelman mukaisesti. He haastattelivat velanneuvonnan asiakkaita, velkaneuvoja ja sosiaalityöntekijöitä ja laativat tämän tiedon pohjalta käyttäjäprofiilit (persoonat) ja asiakaspolut. Palvelukonseptin kuvaus toteutettiin palvelusuunnitelmana. Prototyyppi testattiin ja saadun palautteen perusteella prototyyppiä parannettiin.

Yhteistyöorganisaatio, alueellinen oikeusaputoimisto, antoi valmistautumisaineiston välittömästi asiakkaidensa käytettäväksi. On mahdollista, että muutkin velkaneuvontayksiköt alkavat käyttää materiaalia.

Lopuksi tiimin jäsenet kirjoittivat artikkelin ja vertaisarvioivat toisen projektiryhmän tulokset.

Velanneuvonta-asiakkaan valmistautumisaineisto oli hieno tulos tästä kehitysohjelmasta.

ta. Ehkä vaikuttavin lopputulos syntyi kuitenkin lähes sivutuotteena, melkein vahingossa.

Opiskelijatiimien tuli kirjoittaa kehitystyöhön perustuva artikkeli, joka voitaisiin julkaista. Opiskelijatiimien oli mahdollisuus valita oma näkökulmansa teemaan. Velkaneuvontatiimin jäsenet kirjoittivat kertomuksen nimeltä Näin voisi käydä sinullekin – velkaantuneen tarina (*Hasan & Salo 2019*). Tarina kattaa yli viisi vuotta elämää. Teksti otetaan keskeisiltä osiltaan tähän julkaisuun.

Tarina liikuttaa meitä. Emme tiedä, mitä perhesuhteille tapahtuu; tarina ei kerro. Opiskelijaprofiilien mukaan Matias on tavallinen ihminen, kuten kukaan meistä. Hänen perhe-elämänsä on täynnä tilanteita, jotka me kaikki tiedämme oman ja ystäviämme elämän perusteella. Emme voi ennakoida näitä tapahtumia. Perhe kohtaa myös epäselviä sopimuksia, epäreiluja taloudellisia käytäntöjä ja hämmentäviä sosiaalipalveluja. Tarinaa kertoessaan opiskelijatiimi pohti, olisiko oikeusmuotoilu voinut olla ainakin osittainen ratkaisu näissä tilanteissa, ehkä jopa estänyt yksittäisiä onnettomuuksia.

Silti vahvin tekijä tässä kerronnan muodossa on sen tututtuus. Olemme tunteinemme mukana ja ymmärrämme empaattisesti henkilöidemme kokemuksia. Aina välillä meidän on myös kohdattava omat ennakkoluulomme. Samalla tarina osoittaa tien pois vaikeuksista ja korostaa oikeudellisen ja sosiaalisen avun ja tässä tapauksessa etenkin velkaneuvonnan mahdollisuuksia. Tarina resonoi koko yhteiskunnassa, oikeusjärjestelmässä ja ihmismielissämme. Opiskelijat koodasivat oikeustietoa tarinan muotoon. Tarina on opettavainen, mutta ei millään tasolla moralisoiva.

RUNOJEN KIRKKAUS

Parhaimmillaan runot ovat yhtä vaikuttavia tai jopa vaikuttavampia kuin sadut ja tarinat. Monissa kulttuureissa ne ovat myös olleet keskeisiä muistin ja viestinnän välineitä.

Suomalainen kirjailija ja runoilija (ja oikeustieteellinen tohtori) Jarkko Tontti osallistui lähiopetusjaksollemme helmikuussa 2019. Hän kertoi meille nigerialaisesta runoilijasta ja lakimiehestä Tade Ipadeolasta. Ipadeola tarinoi oikeuden sisällystä ja erityisesti ihmisten oikeuksista runoillaan.

Päätimme saman tien kokeilla samanlaista itse. Kirjoitimme tapaamisemme aikana sarjan runoja, jotka perustuvat suomalaiseen lainsäädäntöön. Runoharjoitukset auttavat ymmärtämään

lakitekstin sisältöä. Samalla monimutkaiset lauserakenteet puretaan yksinkertaisiksi, helposti hahmotettaviksi jakeiksi vähentämättä oikeudellisesti tärkeitä tietoa.

Yksi opiskelijoista, Rami Lindström, kirjoitti tämän Suomen perustuslakiin (731/1999) perustuvan runon. Puoli vuotta myöhemmin Ramista tuli Suomen suurimman eduskuntaryhmän lakimies. Todennäköisesti näemme nyt aikaisempaa parempia lakeja.

Me Aleksander Kolmas, Jumalan Armosta, koko Venäjänmaan Keisari ja Itsevaltias, Puolanmaan Zsaari, Suomen Suuriruhtinas, Teemme tiettäväksi: Suomi on täysivaltainen tasavalta.

Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle.

Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Laila on kuitenkin säädettävä tilapäisten poikkeusten perusteet.

Aino Hasan antoi tuloverolain (1535/1992) 1 §:lle uuden, ilmavan kirjoitusasun.

Ansiotulosta ilolla veroa suoritamme valtiolle, kunnalle sekä seurakunnalle, jos siihen kuulumme.

Taija Felt toi lasten huoltajuudesta ja lasten oikeuksista annetun lain lapsen huollosta ja tapausmisoikeudesta (361/1983) idean ja tulkitsemisohjeet yhteen koskettavaan runoon:

Hyvinvointi, turva, tasapainoinen kehitys

Lapsen yksilölliset tarpeet ja toiveet

- Mikä voisi olla tärkeämpää?

Myönteiset ja läheiset ihmissuhteet

Lapsi ja vanhemmat käsi kädessä

- Se on lapsen onnea ja elämää

Kuulen näissä säkeissä joitain elementtejä vanhasta kiinalaisesta runoudesta. Runotyöliien skaala

olikin laaja; jopa joitain traditiota kunnioittavia haikuja esitettiin.

Tämäkin spontaani harjoitus paljastaa runouden voiman, sen kyvyn kirjoittaa uusiksi ja päivittää oikeudellista kieltä. Tavallaan runot auttavat meitä valtaaman takaisin kielen, jonka olemme menettäneet. Ja vielä enemmän: ”Runous on kielen ylimääräinen: runous on sitä, mitä kielellä ei voida pelkistää tiedoksi. Runous ei ole vaihdantaa. Se osoittaa tien uudelle yhteisen ymmärtämisen ja jaetun merkityksen perustalle.” (Berardi 2012, 147; käännös kirjoittajan.)

MITÄ OPIMME?

Teemme oikeusmuotoilulla oikeudesta ymmärrettävämpää, tarkoituksenmukaisempaa ja helpommin saavutettavaa. Kieli kytkee yhteen yksilön psyyken ja yhteiskunnan. Puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen perustuvaa viestintää käyttämällä voimme ymmärtää ja sisäisesti käsitellä sitä, mitä yhteiskunnassa sanotaan oikeudessa. Yksittäisten tarinoiden kertominen ja runojen lausuminen voivat antaa meille vaikuttavalla tavalla tietoja oikeuden sisällöstä ja kertoa tekojemme oikeudellisista seurauksista.

Lähteet

Berardi, F. “Bifo” 2012. The Uprising: On Poetry and Finance. Los Angeles: Semiotext(e) / Intervention #14.

Design Council 2019. Design Council’s evolved Double Diamond. Viitattu 18.9.2019. <https://www.designcouncil.org.uk/news-opinion/what-framework-innovation-design-councils-evolved-double-diamond>

Hasan, Aino ja Salo, Maarit 2019. Näin voisi käydä sinullekin – velkaantuneen tarina. Vantaa: Laurea-ammattikorkeakoulu.

Levit, Nancy 2009. Legal Storytelling: The Theory and the Practice – Reflective Writing Across the Curriculum, in Journal of the Legal Writing Institute, Vol. 15.

Meyer, Philip N. 2014. Storytelling for Lawyers. New York: Oxford University Press.

WickWick 2019. Ketun kaupunki. Viitattu 18.9.2019. <https://wickwick.fi/fi/work/foxs-city>

Kun sana maalaa ja kuva kertoo

Kirjoittaminen on enimmäkseen yksinäistä työtä. Omien ajatustensa ja sanomistensa kanssa on parasta olla sinut, ennen kuin siirtää ne sille kuuluisalle valkoiselle paperille, jota monien väitetään kammoavan. Vaikka nykyisin edessämme on virtuaalinen arkki, tunteet lienevät samat. Tunnustan, että itse rakastan tuota valkoista arkkiä. Sen avulla mieleen ahtautuvat ajatukset ja tiivistyvät tunnelmat kanavoituvat sanoiksi, joilla on parhaimmillaan merkitystä muillekin.

Kun sanojen kumppaniksi kytketään vielä kuvat, viestinnällinen verkko tihenee ja mahdollisuudet sisältöjen välittämiseen monipuolistuvat. Sanoitaan usein, että yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa. Sanojen ystävänä käänän ajatuksen vaihteeksi muotoon: Ei tarvita kuin muutama sana tuhansien mielikuvien luomiseksi ja lukijan valtaavan mielikuvapankin ja muistoarkiston virittämiseksi. Viestiä ja sen kohdetta voidaan lähestyä tehokkaasti sekä sanan että kuvan suunnasta.

OIKEUDELLISEN PIKKUTARKASTA TEKSTISTÄ TIETEENTEKOON JA SATUJEN MAAILMAAN

Sekä kuvat että tekstit kuljettavat tietoja ja tunnelmia ihmisten kesken eri tasoilla. Olen itse kirjoittanut tekstejä, jotka asettuvat monessa mielessä

sanankäytön ääripäihin. Juristina olen synnyttänyt parhaani mukaan pikkutarkkaa ja oikeudellisesti aukotonta sopimustekstiä raskaan teollisuuden tarpeisiin. Markkinointijohtajana olen vastannut asiakkaille suunnatun viestinnän tietosisällön kaupallisesta toimivuudesta. Konserniviestintäjohtajana huomioni on ollut pörssitiedottamisessa, kriisiviestinnässä ja yrityskuvan rakentamisessa.

Kaikissa näissä rooleissa on kirjoittajana ollut tarpeen löytää ulkoisista paineista riippumaton luottamus omaan ammattitaitoon sekä luoda henkilökohtaiseen ammattietiikkaan perustuva yksilöllinen toimintatapa ja ääni. Yritystoiminnassa viestintää saattaa ympäröidä varsin tiukka raaami. Siitä huolimatta tekstintuottaja tekee työtään aina myös persoonallaan – silloinkin, kun hän yrittää tietoisesti pysytellä näkymättömissä.

Aikoinaan päädyin tuoreena konserniviestintäjohtajana esittäytymään yhtiön hallitukselle. Minulta kysyttiin, minkälaisen yrityskuvan rakentajaksi olen ryhtymässä. Vastaukseni saattoi yllättää jotkut, sillä sanoin ottavani ensin kohtuudella selvää siitä, mikä on se konsernin todellisuus, jolle yrityskuvaa ollaan rakentamassa. En ole koskaan uskonut yrityskuvan luomiseen pelkillä sanoilla ja kuvallisella kosmetiikalla. Pohjalla on oltava riittävä totuus – ei välttämättä inhorealistsimmillaan,

mutta uskottavana ja päivänvalon kestävä. Utuisissa maisemissa vaeltavat nomadit tai sanakaritarujen hahmot eivät ole välttämättä se paras ratkaisu, vaan rehellinen koneen jytinä saattaa ajaa asiansa paremmin. Ristiriitaisimmat yrityskuvaviestinnän muistoni liittyvät konserniin, jonka keskeisiä tuotteita ei voitu esitellä avoimesti edes vuosikertomuksessa tiukan alkoholijuomien mainontaa rajoittavan lainsäädännön vuoksi.

Yritystoiminnan monimuotoisissa tehtävissä muidenkin kuin viestinnän ammattilaisten pätevä toiminta edellyttää kykyä esittää asiansa selkeästi. Tietoja ja taitoja paketoidaan sanoin ja kuvin sekä yhtiöiden sisäiseen käyttöön että yhteistyökumppaneiden, asiakkaiden ja muiden sidosryhmien tarpeisiin. Yhtiölakimiehenä voi kantaa selkeiden sopimusten soittoa ja kehittää taitojaan koko liiketoiminnan kentän toimijoiden hyväksi monin tavoin. Myös teknologian ja tietojärjestelmien vaatima viestintä edellyttää alati uudistuvaa kieltä, jota yhä useamman on opittava ymmärtämään kuvien ja kaavioiden kanssa tai ilman.

Oikeustieteellisen väitöskirjan synnyttämisessä omat kirjoittajan taitoni joutuivat uuteen testiin. Joukkoviestinnän sananvapauden rajojen muutokset yhteiskunnallisen murroksen vuosina innoittivat aluksi kirjoittamaan ylipitkän käsikirjoituksen, jonka oppineemmat ohjaajani painostivat puolittamaan. Satoja sivuja jäi edelleen jäljelle, mutta ryhtiä tuli lisää – hyvä oppi tämäkin.

Sananvapautta ja muita perusoikeuksia pohtiesani olen tullut yhä vakuuttuneemmaksi siitä, että yksilön keskeisiin taitoihin kuuluu kyky ymmärtää roolinsa sekä yksilönä että yhteisön osana. Tämä ei

ole mahdollista, ellei meillä ole riittävästi tietoa yhteiskunnan toiminnasta kokonaisuudessaan eikä käsitystä omista oikeuksistamme ja velvollisuuksistamme. Ajatus on sovellettavissa kaikenikäisiin ihmisiin, kunhan ymmärrystä pyritään lisäämään kohderyhmän mukaan valitulla ja sovelletulla tavalla.

Oikeudelliseen osaamiseen liittyvä viestintä kuuluu yhteiskunnassamme entistä laajemman asiantuntijajoukon tehtäviin. Uudet ajatukset oikeusmuotoilusta kehittävät taitoja ja luovat apuvälineitä, joiden avulla monimuotoiset viestit ja ohjeet saadaan entistä ymmärrettävämpään muotoon. Yksilön suhteet häntä ympäröiviin tahoihin helpottuvat, ja hänen kykynsä olla oman elämänsä ohjaksissa paranee.

YHTEISKUNTASATIIRIA LAPSILLE – SOPIVAAKO?

Mutta miten edellä kuvatun kaltaisesta kirjoittamisesta voi päätyä lastenkirjailijaksi? Sitä ihmettelen joskus itsekkin. Omalla kohdallani vahvistui vähitellen tunne siitä, että kaikki muut sanankäytön osa-alueet olivat riittämättömiä. Oli päästävä ytimeen, oli päästävä kuvaamaan inhimillisyyttä ja oikeudenmukaisuutta sydämen tasolla. Syyttämisen ja kilpailemisen sijasta oli löydettävä myötätunnon väylä.

Olin kirjoittanut jo useita lastenkirjoja, kun huomasin siirtyväni yhä vaativampiin aiheisiin. Yhteiskunnallisten kysymysten ja sadun yhdistäminen alkoi tuntua tärkeältä. Tarinoissa on taikaa. Sopivasti kuvitettuin ne pääsevät todella lähelle viestin vastaanottajaa, jonka omat aivot ja sydän alkavat resonoida.

Oikeustieteilijä kytkee usein mielessään oikeuden ja oikeudenmukaisuuden lainsäädäntöön ja muuhun normijärjestelmään. Yhteiskunnan toiminta on kuitenkin paljon muutakin, eikä läheskään kaikkiin kysymyksiin löydy vastauksia pykälistä ja säännöksistä. Koska oikeudenmukaisuus on myös yksilön kokonaisvaltainen kokemus yhteisön muodostamassa verkossa, siihen vaikuttamisen on tapahduttava muuallakin kuin lakikirjassa tai politiikan taistelutantereella. Miksipä ei myös lastenkirjojen avulla.

Ihmisten käsitys oikeudenmukaisuudesta kehittyä koko elämän ajan. Pohja luodaan jo varhaisina vuosina kodin ja lähiympäristön tarjoamien mallien mukaan. Lastenkirjoissa myös yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden teemoja on mahdollista käsitellä ainutlaatuisella tasolla. Lapset oivaltavat vaatvienkin tarinoiden viestin tarkasti ja syvästi. Usein ilahdun nuorten lukijoideni osuvista huomioista.

Omaan työkalupakkiini kuuluu esimerkiksi kahdessa kirjassani esiintyvä vallanhimoinen, omaa etuaan kaikessa tavoitteleva kettu, joka ei kaihda keinoja tavoitteisiinsa pääsemiseksi. Ensimmäisessä kirjassa tiedonvälityksen kontrolloiminen, syyllisyyden vierittäminen muille, etuileminen eri muodoissaan ja kyseenalaisten apujoukkojen käyttäminen ovat tälle veijarille arkipäivää. Toisessa kirjassa ketun toimet sopimusten teossa ja kiinteistökeinottelussa eivät kestä päivänvaloa.

Italialainen luottokuvittajani on löytänyt ketukirjoihin mainion tyylin, joka saa aikuisenkin lukijan hykertelemään. Haluan esitellä teille kuitenkin erään erityisen kuvan, jonka ääressä kuvitusnäyttelyssä vierailevat lapset poikkeuksetta pysähtyvät. Asetelmassa tiivistyy monen lapsen omakohtainen kokemus oikeudenmukaisuudesta ja reiludesta. Kuvan ketunpoikanen jakaa eläinlapset jalkapallojoukkueisiin ja ottaa omaan joukkueeseensa vahvimmat ja nopeimmat. Toiseen joukkueeseen jäävät pienimmät ja hitaimmat, joista yksi on jopa vielä kuoriutumaton linnunmunna. Molemmissa joukkueissa on viisi jäsentä. Kun kuuntelen sivusta lasten keskustelua aiheesta, olen entistä vakuuttuneempi siitä, että kettuakin tarvitaan – ainakin varoittavana esimerkkinä.

PIENI LYHTY PIMEÄSSÄ

Muistatte ehkä muutaman vuoden takaisen Suomen Kuvalehden kuvan hämmäntyneestä pikkutyöstä, joka oli jäänyt yksin kotikyläänsä Lähi-

idässä koetelleiden pommitusten jälkeen. Ilman itse artikkeliakin, tuo kuva kertoi minulle niin paljon, että kyneleet alkoivat virrata silmistäni aamukahvipöydässä. Siltä istumalta siirryin tietokoneeni ääreen, ja tarina laaksossa kaikuva kehtolaulusta alkoi virrata hyvin syvältä. Kun sellainen virta tempaa kirjoittajan mukaansa, ei kannata pyristellä vastaan.

Tuosta pikkutyön lehtikuvasta syntyi omassa mielessäni kokonainen maailma kaukaisessa laaksossa. Se alkoi elää elämäänsä ja muotoutui lopulta tarinaksi rohkeista isoäideistä vastakkaisilta puolilta. He vaelsivat yön pimeydessä sodan keskellä lähteelle laulamaan vanhaa kehtolaulua. Vuorilla taistelevat sotilaat kuuluivat tutun sävelmän leireihinsä, ja hetken ajan oli vain yhteinen laulu, tosin kummallakin tulkitsijalla eri sanoin.

Luomani tarina siirtyi aikanaan viestikapulana kuvittajalleni Italiaan. Hän halusi vielä varmistaa minulta, tarinan kirjoittajalta, oliko hänen poikkeuksellisen rohkea kuvituksensa mielestäni sopiva lastenkirjaan. Jouduin puntaroimaan sanan ja kuvan yhteisvaikutuksen vahvuutta kohderyhmän kannalta. Voiko lastenkirja olla lähes mustavalkoinen, voiko siinä olla sotilaita, aseita, piikkilankaa? Pohdin tarinan ja kuvituksen tasapainoa ja otin avuksi oman kokemukseni kolmen lapsen äitinä. Päätin olla rohkea. Lapset tarvitsevat vaikeita totuuksia, kunhan ne tarjotaan heille sopivalla tavalla.

Niinpä rohkeiden isoäitien kehtolaulu taipui lopulta kirjaksi ”Lullaby of the Valley” (Laakson kehtolaulu), jota esittelin seuraavana keväänä Bolognan lastenkirjamessuilla. Hieman huolestuneena seurasin, miten ryhmä italialaisia varhaiskasvattajia ryhmittyi osastollani kirjan ympärille. Turhaan jännitin. Messuvieraani ottivat tarinan vastaan lämpimästi, jopa kyynelsilmin. Heidän mielestään juuri sellaista kirjaa tarvitaan, sillä lasten kysymyksille ei voi kääntää selkää. Vastaajiksi joutuvat vanhemmat, opettajat ja muut kasvattajat. Viestin ja sen välitystavan yhteensopivuus tilanteen ja kohderyhmän kanssa oli nytkin avaimeni.

Laakson kehtolaulun kuvittaja onnistui tulkitsemaan kertomustani koskettavalla tavalla. Omalla lempiaukeamallani päättäväinen isoäiti on väsynyt pelkäämään ja vaeltaa pienen lampun kanssa yön pimeydessä. Toivon, että jaksaisin itsekin olla kuten hän enkä koskaan lopettaisi sen rakkaimman laulun laulamista – en silloinkaan, vaikka kukaan ei vaikuttaisi kuuntelevan tai ymmärtävän. Haluan olla osa kehtolaulun laulajien ikaikaista ketjua.

MITÄ EI SANOTA, MIKÄ PUUTTUU KUVASTA?

Tarina ja kuva ovat uskomattoman monikäyttöisiä ja toimivat sekä yhdessä että erikseen. Oma mielenkiintonsa liittyy siihenkin, mitä ei ole puettu sanoiksi tai mikä on jätetty kuvasta pois. Myös ne ovat painavia kannanottoja. Kuvien muokkaaminen poliittisen propagandan tarkoituksiin – jopa poistamalla niistä käytännössäkin likvidoituja henkilöitä – on valitettavan tuttu ilmiö kautta aikojen. Myös markkinointitarkoitusten muokatut todellisuudet ovat omanlaistaan manipulointia. Medialukutaidon kehittäminen, niin sanankäytön kuin silmien eteen vyöryvän kuvamaailman suhteen, on jatkuvasti yhä tärkeämpää.

Sanankäyttäjänä ja tarinankertojana haluan lopuksi kuitenkin kiinnittää huomiota siihen osaan viestintää, joka kulkee rivien ja sanojen välissä. Erietyisesti kaunokirjallisuudessa nuo tyhjät tilat täyttyvät kirjoittajan ja lukijan välisestä keskustelusta arkea syvemmällä tasolla. Erilaisilla lukijoilla on omat tarpeensa, jotka vielä vaihtuvat ajan, paikan ja tunnetilan mukaan. Sekä aikuiset että lapset tarvitsevat tietoa, lohdutusta, myötätuntoa, rohkaisua ja elämyksiä. Mitään sanankäytön muotoa ei ole syytä aliarvioida.

Vaikka tarina ja kuva antavat paljon myös teki-
jölleen, niiden lopullinen merkitys on siinä, kuinka hyvin ne tavoittavat maaliinsa ja mitä vaikutuksia

ne synnyttävät. Kirjoitetut sanat ja niiden kuljet-
tamattomat viestit mahdollisine kuvituksi-
neen ovat ainutlaatuinen keino tavoittaa muita
ihmisiä ajan ja paikan rajoista riippumatta. Käyte-
tään niitä viisaasti.

References

Tuula Pere (text) & Andrea Alemanno (illustration),
The Fox's City (Ketun kaupunki). Wickwick, 2018.

Tuula Pere (text) & Andrea Alemanno (illustration),
The Fox's Palace. (Ketun palatsi). Wickwick, 2019.

Tuula Pere (text) & Andrea Alemanno (illustration),
The Lullaby of the Valley (Laakson kehtolaulu).
Wickwick, 2019.

Näin voisi käydä sinullekin – velkaantuneen tarina

OIKEUSMUOTOILU LÄSNÄ ARJESSA

Oikeusmuotoilu on oikeudellisten asioiden, esimerkiksi erilaisten asiakirjojen, muotoilua ihmisille käyttäjäystävällisimmiksi, ymmärrettävimmiksi ja helppolukuisimmiksi muun muassa käyttämällä visuaalisia elementtejä. Visualisointina voidaan käyttää esimerkiksi erilaisia kuvioita, jotka ovatkin muotoilun keskeinen työkalu. Ne voivat olla käsitteellisiä kaavakuvia tai kokonaisuuksia, joiden avulla esitetään ratkaisuja oikeudellisiin ongelmiin. Muun muassa opimuksista voidaan tehdä käyttäjille käytettävämpiä ja niiden tekijöille helpompia valmistella (*Ducato, Haapio, Passera, Palmirani & Rossi 2019*).

Margaret Hagan toteaa teoksessaan *Law by Design*, että lakimiesten ja suunnittelijoiden tulisi työskennellä yhdessä, jotta oikeudelliset palvelut olisivat käyttäjäystävällisempiä, laadukkaampia ja kiinnostavampia. Yksi oikeusmuotoilun kulmakivistä on asiakaslähtöisyys. Muotoilua tehtäessä suositellaankin kuulemaan palvelun tai tuotteen käyttäjää, jotta erityistä huomiota vaativat seikat voidaan löytää. (Hagan 2018.) Tarinankerronta on yksi keinoista, jolla vaikeat ja monimutkaiset asiat voidaan tehdä ymmärrettäviksi.

Yhteiskuntamme toiminta perustuu pitkälti erilaisiin sopimuksiin. Sopimusten käyttö on parhaimmillaan joustavaa, kun sopimukset mahdollistavat itsenäisen päätöksenteon. Sopimusosapuolilla on oikeus valita, tehdäänkö sopimus vai; näillä on myös oikeus valita sopimuskumppaninsa ja päättää sopimusehdoista. Toisaalta sopimusosapuolien vapautta rajoittaa sopimusten sitovuuden periaate. Sopimusten onnistuneen toteuttamisen osalta onkin ensiarvoisen tärkeää, että sopimukset ymmärretään ja luetaan. (*Salo & Haapio 2017, 4, 39.*)

Kysymys oikeusmuotoilun hyödyntämisestä sopimusten muotoilussa liittyy yhtäältä huonoista sopimuksista aiheutuvien riskien ja riitojen välttämiseen. Lisäksi sopimusten tulkitsijat edellyttävät sopimuksilta yhä enemmän käyttäjäystävällisyyttä. Sopimusten kohdalla tähän ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota, vaan on pikemminkin ajateltu sopimusten olevan tarkoitettu vain asiantuntijoille ja viranomais- ja tuomioistuinkäyttöön. Yhä edelleen sopimus- ja säädöstekstejä pidetäänkin vaikeaselkoisina esimerkiksi moniin tekniikan, talouden tai vaikkapa lääketieteen asiantuntijateks-

teihin verrattuna, joita on usein havainnollistettu kuvioilla ja prosessikaavioilla. (Haapio 2012.)

Ennakoivan oikeuden lähestymistapa painottaa selkeän, yli ammattirajojen toimivan kommunikaation tärkeyttä sopimusten avulla. Näin voidaan välttää oikeudellisia ongelmia ja etsiä win-win -mahdollisuuksia. Tämä periaate voidaan ottaa käytäntöön sopimusten visualisoinnilla: diagrammien, kuvien ja visuaalisesti rakennettujen layouttien avulla sopimuksista saadaan luettavampia ja ymmärrettävämpiä. (Passera 2017, abstract.)

Seuraava tarina kertoo lukijalle, miten tavallinen ihminen voi ajautua ylivelkatilanteeseen ja kuinka siitä on mahdollista selviytyä. Kuten tarinan oheen liitetyissä kommentteissa on tuotu esiin, oikeusmuotoilulle olisi tarvetta monessa tilanteessa jokapäiväisessä elämässä. On yleisesti tiedossa, että tarjottavat sopimukset ja asiakirjat ovat usein vaikeasti ymmärrettäviä. Osapuolet eivät aina tiedä, mihin sitoutuvat sopimusta tehdessään. Ihmiset ovat tottuneet ja hyväksyneet vallitsevan tilanteen, jossa asiakirjat ovat usein epäselviä, virkamieskielellä kirjoitettuja ja sisältävät monimutkaisia sopimusehtoja pienellä painettuna.

Oikeusmuotoilun osaamista tulisi lisätä kaikilla sektoreilla. Artikkelin kirjoittajilla on ollut ilo ja kunnia olla opiskelijoina Laurea ammattikorkeakoulun järjestämässä maailman ensimmäisessä tutkintoon johtavassa oikeusmuotoilun koulutusohjelmassa.

VELKAANTUNEEN TARINA – ALKU

Matias ja Mari ovat tavallinen suomalainen paris-kunta. He asuvat teollisuudesta tunnetulla paikkakunnalla, Koskelan teollisuuskaupungissa, maakuntakeskuksen kupeessa. Perheessä on kaksi lasta, ekaluokkalainen Leevi ja viisivuotias Liisa. Viitisen vuotta sitten he ostivat perheelleen talon idylliseltä omakotitaloalueelta, hyvien kulkuyhteyksien varrelta. Koulu ja päiväkotit ovat kävelyetäisyydellä eikä isän työpaikalle, tehtaaseenkaan ole kuin kymmenen minuutin ajomatka. Mari-äiti työskentelee opettajana kaupungin keskustan koulussa. Asuntolainakin lyhenee nyt mukavasti, kun korot ovat alhaalla. Matiaksen auto vaihdettiin jokunen aika sitten uuteen, kun vanhassa oli jo hieman ruostumisen ensimerkkejä ja sopivasti tutussa autoliikkeessä hyvä rahoitustarjous.

Rahoitus sopimuksessa voisi käyttää sopimusmuotoilun keinoja, joilla se pyritään saamaan mahdol-

lisimman yksinkertaiseksi ja ymmärrettäväksi asiakkaalle.

Elämä sujuu mukavasti: perhe nauttii yhteisestä ajasta omassa kodissaan ja Matias-isä on jokin aika sitten ylennetty vuoropäälliköksi. Kesälomat on juuri pidetty ja lomien jälkeen vanhemmat palaavat lomalta töihin, on mukava palata ja nähdä työtovereita pitkästä ajasta! Perhe on suunnitellut, että he järjestävät mukavat kesäjuhlat työtovereilleen seuraavana viikonloppuna ja esittelevät samalla kesäloman aikana rakennettua terassia ja onhan loman aikana uusittu katto ja ikkunatkin. Nyt saa talvi tulla, onneksi remonttimyyjällä oli hyvä tarjous remontista joustavin maksuehdoin!

Myös remonttisopimus voitaisiin tehdä asiakkaalle selkeäksi sopimusmuotoilun avulla.

SYKSY JA MUUTOKSEN TUULET

Matiaksen työpäivä alkaa mukavasti. Muutkin ovat palailleet lomalta ja aamukahveilla vaihdetaan kuulumisia työkavereiden kanssa. Iltapäivällä tulee työsähköpostiin kutsu henkilöstön kuukausipalaveriin, jossa käydään läpi ajankohtaisia asioita. Seuraavana päivänä pidettävässä palaverissa tehdään johtajalla on hyviä uutisia: tehdas on myyty kiinalaisille sijoittajille. On sovittu, että työt jatkuvat vanhaan malliin. Työntekijöiden mielestä ilmoitus on varsin yllättävä ja ihmetyksen vallassa he palailevat töihin.

Yritysten välisessä myyntisopimuksessa voitaisiin hyödyntää sopimusmuotoilua ja käyttää visuaalisia elementtejä.

TALVI JA LUNTA TUPAAN

Ennen joulua tehdään johto ilmoittaa, että työtä aletaan tekemään kahdessa vuorossa kolmen vuoron sijaan. Illalla kotona Matias ja Mari laskevat ja pohtivat, miten se vaikuttaa Matiaksen palkkaan. Vuorolisät ovat olleet iso tulovirta, ja menot ovat suuret. Asuntoa on remontoitu ja lyhennykset siitä ja autosta pitäisi pystyä maksamaan. Matiasta alkaa ahdistaa, mutta yhdessä Marin kanssa he ovat laskeneet, että tästäkin selviydytään.

Ensimmäinen palkka työvuorojen muutoksen jälkeen tulee. Matiaksen palkalla saadaan juuri ja juuri maksettua taloon liittyvät lainat, mutta Marin palkasta pitää vielä maksaa auton lyhennykset ja päivähoitolasku. Niin, ja olihan vielä ne luottokort-

tilaskutkin. Ruokarahaa jää aika niukasti, mutta onneksi säästötililtä voidaan nostaa lisää tarvittava määrä. Kuukaudet kuluvat, sama kaava toistuu, säästötili hupenee. Matiaksen ahdistus vaan jatkuu ja syvenee säästöjen huvetessa. Rinnassakin alkaa tuntua, kun ahdistus ei vaan lakkaa. Matias hakeutuu työterveyslääkärin vastaanotolle. Lääkäri määrää sairauslomaa pari viikoksi, jotta Matias saa kunnolla levättyä.

KEVÄT – VUODEN VALOISIN AIKA ON HUOLIA TÄYNNÄ

Lepääminen ei kuitenkaan auta. Matias palaa töihin, mutta työt eivät tahdo millään tulla tehdyksi. Lisäksi tehtaan johtaja ilmoitti, että YT-neuvottelut alkavat: tehdas aiotaan ajaa alas kokonaan vuoden loppuun mennessä. Matias ei kykene työhön ja hakeutuu uudelleen lääkärin vastaanotolle. Lääkäri kirjoittaa sairauslomaa työsuhteen loppuun saakka ja tekee lähetteen psykiatrian poliklinikalle.

Matiaksen ja Marin taloustilanne hankaloituu entisestään, kun Matiaksen tulot pienenevät sairausloman ja tulevan työttömyyden takia. Onneksi Matias sentään kuuluu työttömyyskassaan ja tulee saamaan ansiosidonnaista päivärahaa, mutta perheen elämiseen raha ei tule riittämään, sen Matias jo aavistaa.

Työttömyyskassan päätöksissä ja muissa asiakirjoissa voidaan hyödyntää oikeusmuotoilua selvittämään toimintaohjeita ja päivärahan saajan velvollisuuksia.

TOINEN VUOSI HARMAA JA ANKEA SYKSY

Matias ja Mari puhuvat paljon perheen taloudesta, mutta ulospääsyä ei vaan näytä löytyvän. Töitä paikkakunnalla ei ole, eikä Matias ole työkunnossakaan. Laskut kasaantuvat. Matias päättää, että ottaa kulutusluoton, jotta laskupino saadaan maksettua. Miten helppoa onkaan etsiä netistä lainaa tarjoava yritys ja tehdä hakemus. Lainaa saa helposti, kun työpaikkakin vielä on. Lainarahat tulevat ja saman tien menevät laskuihin. Ruokaraahaakin jää ja sen verran ylimääräistä, että lapsille saadaan ostettua talvivaatteet ja -kengät – edelliset kun ovat auttamatta liian pienet.

Kulutusluottojen ehdot ovat usein vaikeaselkoisia ja sisältävät paljon pienellä prantättyä tekstiä. Harva tutustuu sopimukseen perusteellisesti ja tosiasialli-

nen hidas lainan lyhenemistahti sekä suuret oheiskulut tulevat yleensä yllätyksenä. Tässäkin olisi paikka sopimusmuotoilulle, jolloin kuluttajan oikeusturva paranisi, mutta luotonantajien tulos voi kärsiä.

Matias käy säännöllisesti psykiatrian poliklinikalla keskustelemassa. Raha-asioiden ja hämmöttävän työttömyyden lisäksi mieltä painavat parisuhteen ongelmat. Taloudellinen umpikuja ja Matiaksen henkinen vointi vaativat veronsa myös perheeltä: Mari joutuu ottamaan vastuuta arkisista asioista ja rahoistakin tulee usein riitaa. Matias on luvannut hankkia rahaa jostain ja nostonut jo toisen kulutusluoton. Luotto antaa hetken hengähdystauon raha-asioista.

Psykiatriselta poliklinikalta Matias ohjataan ottamaan yhteyttä talous- ja velkaneuvontaan, jospa perhe saisi apua sitä kautta tai ainakin vinkkejä, mitä tehdä. Matias soittaa velkaneuvontaan ja velkaneuvoja lähettää Matiakselle kirjalliset oikeusmuotoillut valmistautumisohjeet. Ohjeessa käydään selkeästi ja kannustavasti läpi, mitä tietoa Matiaksella olisi hyvä olla mukana ensimmäisellä tapaamisella, miten muuten hän voi valmistautua tapaamiseen ja mistä tarvittavia asiakirjoja voi hankkia. Ohjeen mukaan Matiaksen tulisi kerätä tiedot perheen tuloista, menoista ja veloista ja ottaa ne mukaan tapaamiselle. Tapaamiseen on aikaa kuukausi. Kuukausi! Vielä pitää keksiä, miten laskut maksetaan, ettei Mari taas hermostu! Matias päättää ottaa vielä uuden luoton.

TALVI – VALON PILKAHDUS PIMEÄN KESKELLÄ

Velkaneuvojan tapaamiseen meno jännittää. Matias ei oikein saa edes nukuttua, kun miettii, mitä velkaneuvoja sanoo. Marille hän ei ole uskaltanut mainita lainkaan tapaamisesta – häpeä perheenkin edessä on valtava. Velkaneuvoja on kuitenkin mukava. Hän ei tuomitse, vaan kuuntelee Matiaksen kertomusta tapahtumista. Yhdessä käydään läpi velat ja lasketaan, jääkö tuloista pakollisten menojen jälkeen varoja velkojen maksuun. Velkaneuvoja toteaa, että asuntolainan maksuun menee todella suuret erät perheen tuloihin nähden ja kehottaa Matiasta ottamaan yhteyttä pankkiin, jotta voisi neuvotella joko lyhennysvapaista tai erien pienentämisestä. Mikäli pankki ei suostu erien muuttamiseen ja näyttää, että Matias ei pian selviydy, velkaneuvojan mukaan Matias ja Mari joutuvat miettimään, onko heillä varaa enää asua talossa. Talon myyminen tuntuu

täysin mahdollomalta vaihtoehdolta. Myydä nyt perheen oma koti ja muuttaa vuokralle! Kuin heittäisi rahaa Kankkulan kaivoon!

Talon maksamisen lisäksi keskustellaan auton osamaksuista. Osamaksuerä on iso ja lohkaisee aimo loven perheen kuukausibudjettiin. Auto kun ei edes olisi välttämätön, koska lasten päiväkotia ja koulu ovat lähellä, samoin Marin työpaikka. Matiaskin ainakin tällä hetkellä toivoo työllistyvänsä kotipaikkakunnalle ja toisaalta julkiset yhteydet isoon naapurikaupunkiin ovat hyvät junayhteyden ansiosta.

Velkaneuvoja kieltää myös ottamasta uutta velkaa vanhojen velkojen maksuun, vaan jättämään velat mieluummin maksamatta. Hän kertoo, että maksamalla vanhoja lainoja uudella luotolla, velkamäärä vain kasvaa lopulta hallitsemattomiin mittoihin. Tapaamisella keskustellaan pitkään velkojen perinnästä ja luottotietomerkinnoista. Velkaneuvoja kertoo, miten luottotietomerkinnot vaikuttavat elämiseen. Myös ulosotto-perinnästä keskustellaan ja velkaneuvoja laskee, paljonko ulosotto pystyisi pidättämään Matiaksen tuloista.

Tällä hetkellä velkaneuvoja ei kuitenkaan voi muuta kuin keskustella ja antaa käytännön vinkkejä umpikujan selvittämiseen. Matias on edelleen sairauslomalla ja sen loputtua työtön. Tilanne ei ole riittävän vakiintunut esimerkiksi järjestelylainan hakemiseen ja toisaalta Matiaksen tulojen pienentyttyä, ei järjestelylainaan riitä maksukykykään. Velkaneuvoja kehottaa myös keskustelemaan tilanteesta Marin kanssa. Velkaneuvoja antaa Matiakselle oikeusmuotoilua materiaalia myös kotiin tutustuttavaksi yhdessä Marin kanssa.

Velkaneuvoja voi käyttää tapaamisella visuaalisia apukeinoja, esimerkiksi esitellä perinnän etenemistä aikajanan avulla tai velkojen järjestelyvaihtoehtoja kuvioina. "Kuvat auttavat myös hahmottamaan mittasuhteita tai asioiden yhteyksiä. Visuaalinen esitystapa jää mieleen." (Laurila 2019)

Tapaaminen voimaannuttaa Matiasta, ja illalla hän saa kerrottua asioiden oikean tolan Marille. Mari ottaa asian hyvin ja yhdessä he päättävät ottaa yhteyttä pankkiin. Seuraavana päivänä he saavat neuvoteltua pankin kanssa lyhennysvapaita puoleksi vuodeksi, mutta mikäli tilanne ei korjaannu ja Matias työllisty, myös pankki kehottaa harkitsemaan talon myyntiä.

Myös pankin asiakirjoissa voidaan käyttää oikeusmuotoilua ja saada niitä näin helpommin ymmärrettäviksi asiakkaille.

KEVÄT KOITTA

Puoli vuotta kuluu nopeasti. Matias on edelleen sairauslomalla, mutta työsuhde on päättynyt. Perhe elää Marin palkan ja Matiaksen sairauspäivärahan turvin. Talous on tiukoilla. Autosta on yksi erä maksamatta, sähkölaskut ovat rästissä. Matias ja Mari päätyvät yhdessä nostamaan kulutusluottoa Marin nimissä, jotta saavat sähkölaskut maksettua – Matias ei enää saa luottoa, koska työsuhde on päättynyt ja tulona on sairauspäiväraha.

Ensi kuussa pitäisi taas maksaa asuntolainasta lyhennystäkin, ja vaikka Matias ja Mari kuinka laskevat, näyttää siltä, ettei rahat tule riittämään. Mistään ei voi enää tinkiä. He pyytävät pankista lisää lyhennysvapaita, mutta pankki edellyttää, että talo laitetaan myyntiin, sillä muutosta ei ole näköpiirissä. Haikein, mutta toiveikkain mielin Matias ja Mari kutsuvat kiinteistönvälittäjän käynnille arvioimaan taloa. He toivovat, että talosta voisi saada niin paljon, että asuntolainan lisäksi myös kulutusluotot tulisivat maksettua.

Kiinteistönvälittäjän arvio talon arvosta on yllätys. Hän arvioi talon arvon olevan suunnilleen saman verran, kun Matiaksen ja Marin asuntolainan on. Asuntojen hinnat Koskelassa ovat laskeneet ja etenkin omakotitaloja on nyt paljon myynnissä, koska tehdas suljettiin eikä entisillä työntekijöillä joko ollut varaa maksaa asuntolainoja tai he ovat muuttaneet töihin muualle. Matias ja Mari kysyvät mielipidettä myös muilta välittäjiltä, mutta tuomio on sama. Lisäksi arviot siitä, että myyntiaika voi olla pitkä, tuntuvat hurjilta. Mutta muuta vaihtoehtoa ei nyt ole, talo on laitettava myyntiin, ja pankki myöntää asuntolainaan lyhennysvapaita kuukausia taas puoleksi vuodeksi eteenpäin.

Oikeusmuotoilun keinot olisivat sovellettavissa välityssopimuksessa, joka tehdään kiinteistönvälittäjän kanssa.

KOLMAS VUOSI SYKSY SAAPUU JÄLLEEN

Puolivuotinen kuluu taas nopeasti. Matiaksen sairausloma on päättynyt, mutta työtä ei ole ja Matias on joutunut hakemaan ansiosidonnaista päivärahaa työttömyyskassalta. Sairauspäivärahan jälkeen meni muutama viikko ennen ensimmäisen päivärahan maksua, ja Mari otti kulutusluoton paikatakseen tilannetta. Autolainasta on nyt kolme erää maksamatta ja rahoitusyhtiön kanssa on so-

vittu auton palautuksesta. Matias on pääsemässä kuntouttavaan työtoimintaan kaupungin sosiaalipalveluiden kautta, sillä hän on ollut reilusti yli vuoden pois työelämästä. Pankki suostuu jatkamaan lyhennysvapaita, kunhan taloa yritetään edelleen myydä. Hintaa on jo laskettu lähelle Matiaksen ja Marin asettamaa kipurajaa, ja on olemassa vaara, että asuntolainaa jää vielä myynnin jälkeen. Auton palautuksen jälkeen Matias saa rahoitusyhtiöstä tilityslaskelman.

Tilityslaskelmassa on voitu käyttää oikeusmuotoilua selventämään tehtyjä toimenpiteitä ja mahdollisen jäännösvelan muodostumisperusteita.

Taloudellinen tilanne kurjistuu kuukausi kuukaudelta. Sekä Matiaksella että Marilla on useita kulutusluottoja, remonttilainat katto- ja ikkunar remontista sekä asuntolainan korot maksettavanaan. Matias saa ensimmäisen maksuvaatimuksen ulosotosta. Se koskee auton jäännösvelkaa. Rahoitusyhtiön mukaan auton arvo oli muutaman tuhat euroa alempi kuin jäljellä oleva velkamäärä ja nyt jäännösvelka on siirtynyt ulosottoon. Auton takaisinotosta on tullut Matiakselle luottotietoihin merkintä.

Oikeusmuotoilua olisi toivottavaa käyttää myös ulosoton asiakirjoissa sekä ilmoituksessa luottotietomerkinästä.

TALVI – KYLMÄÄ KYTTIÄ KOHTI MÄÄRÄNPÄÄTÄ

Matias päättää kysyä velkaneuvojalta neuvoa, mitä tehdä, kun ensimmäinen velka on ulosotossa. Velkaneuvoja kehottaa Matiasta jättämään muutkin luotot maksamatta ja antamaan niidenkin mennä ulosottoon. Tällä tavoin perheen elämiseen jäisi enemmän rahaa. Velkaneuvoja laskee, että Matiaksen ansiosidonnaisesta päivärahasta voitaisiin ulosmitata noin 150 euroa kuukaudessa, eikä summaan vaikuta se, miten paljon velkoja on ulosotossa, vaan ainoastaan Matiaksen nettotulot ja elätettävien lasten lukumäärä. Matias varaa myös uuden käyntiajan, jotta he voisivat tulla Marin kanssa yhdessä ja tapaamisella voitaisiin käydä myös Marin tilanne läpi.

Matias ja Mari menevät yhdessä velkaneuvojan luo. Tapaamisella keskustellaan paljon perinnästä ja ulosotosta. Velkaneuvoja kehottaa myös Maria antamaan velkojen mennä ulosottoon, jotta hänen velkakierteensä katkeaa. Velkojen päästämi-

nen ulosottoon helpottaisi perheen taloudellista tilannetta, sillä nyt rahat menevät velkojen maksuun ja peruselämiseen liittyvät maksut uhkaavat jäädä maksamatta eikä ruokamenoihinkaan oikein riitä rahaa. Arjesta selviäminen on mahdotonta ilman uusien velkojen nostamista, jos kaikkia velkoja maksetaan alkuperäisten ehtojen mukaan. Velkaneuvoja arvioi myös Marin palkasta perittävän maksun määrää. Ulosottooperinnän alkaessa voi syntyä myös oikeus toimeentulotukeen, sillä ulosottooperintä huomioidaan toimeentulotuen menona, kun taas itse velkojen maksamista ei. Kun talo on myyty ja uusi asunto löytynyt, perheen veloille voitaisiin miettiä järjestely, joka vastaa perheen todellista maksukykyä.

Mari jää miettimään, mitä tekee. Tuntuu hurrulta, että vaan jättäisi velat maksamatta. Mutta toisaalta siinä tapauksessa saisi perheen pakolliset laskut maksettua. Ruokaankin jäisi rahaa, eikä tarvitsisi pyytää aina apua vanhemmilta. Mari päättää toimia velkaneuvojan ohjeiden mukaan.

KEVÄT – ODOTTAVISSA TUNNELMISSA KOHTI KESÄÄ

Velkojen siirtymiseen ulosottoon menee pidempään, kuin Matias ja Mari olivat ajatelleet. Matiakselta ulosottoon on mennyt suorituksia suoraan ansiosidonnaisesta päivärahasta, muuten velkoja ei ole maksettu, mutta kaikki asumiskulut on saatu maksettua! Se tuntuu hyvältä, sillä perheellä on ollut maksuvaikeuksia pitkään ja on pelätty useaan kertaan sähköjen katkeamista. Talon myynnin suhteen ei tosin ole tapahtunut mitään, edes katsojia näytöillä ei ole käynyt yksittäisiä perheitä lukuun ottamatta.

Talo on ollut myynnissä yli vuoden. Hintaa on tarkistettu alaspäin jo niin paljon, että on selvää, että asuntolainaa ei saada kokonaan maksettua. Vihdoin talosta saadaan tarjous. Tarjous alittaa asuntolainan määrän lähes 30 000 eurolla. Pankin ohjeen mukaan Matias ja Mari yrittävät vastatarjousta, mutta ostaja ei anna periksi. Matias ja Mari keskustelevat pankin kanssa. Koska taloa on myyty jo yli vuosi ja tämä on ensimmäinen tarjous, siihen päätetään silti tarttua. Talokaupat syntyvät, mutta velkaa jää. Uusi vuokra-asunto saadaan kaupungilta, vuokravakuus toimeentulotukena Kelasta. Pankki kehottaa Matiasta ja Maria selvittämään velkaneuvojan kanssa mahdollisuudet yksityishenkilön velkajärjestelyn hakemiseen.

Niin vanhan talon kauppasopimuksessa kuin uuden kodin vuokrasopimuksessa voisi hyödyntää oikeusmuotoilua ja tehdä esimerkiksi vuokranantajan ja vuokralaisen vastuiden jako selkeämmäksi vaikkapa taulukoinnin avulla.

NELJÄS VUOSI KESÄ – JATKOSUUNNITELMAN TEKEMISEN AIKA

Matias ja Mari varaavat jälleen ajan velkaneuvojalle. He ottavat mukaan tiedot nykyisistä veloista sekä ajantasaiset tulo- ja menotiedot. Velkaneuvoja käy läpi tilanteen. Matiaksen velat ovat kokonaisuudessaan noin 80 000 euroa ja Marin 55 000 euroa. Yhteisiä velkoja summassa ovat asuntolainat ja remonttilainat, jotka muodostavat suuren osan veloista. Velkaneuvoja laskee, olisiko perheellä maksukykyä velkojen maksuun. Hän toteaa, että velkajärjestelyn hakemisen kanssa kannattaa vielä odottaa, sillä Matiaksen työttömyys on kestänyt vielä alle vuoden ja muodostaa siten väliaikaisen esteen velkajärjestelylle. Työttömyyden tulisi olla jatkunut noin 18 kuukautta, jotta työttömyys voitaisiin katsoa vakiintuneeksi olotilaksi (HE 83/2014). Sovitaan, että perhe varaa silloin uuden ajan tai mikäli Matias työllistyy, aikaisemmin.

UUDEN ELÄMÄN ENSIMMÄINEN KEVÄT

Kuluu lähes vuosi ennen kuin Matias varaa uuden ajan. Hän ei ole onnistunut työllistymään. Pian muuton jälkeen Matias ja Mari olivat päättäneet erota. Talousvaikeudet ja Matiaksen työttömyys olivat ajaneet Matiaksen ja Marin välirikoon. Matias oli hankkinut oman vuokra-asunnon, Mari muutti lasten kanssa kotipaikkakunnalleen. Mutta velkajärjestelyyn Matias halusi nyt hakeutua ja velkaneuvojan kanssa laadittiin hakemus käräjäoikeudelle. Koska Matiaksen työttömyys oli jatkunut jo pitkään, ansiosidonnainen päiväraha oli loppunut ja nyt tulona oli Kelan maksama työmarkkinatuki ja asumistuki. Toimeentulotukea Matias joutui hakemaan myös ainakin sellaisina kuukausina, kun sähkölasku tuli. Ulosotto ei voinut enää periä työmarkkinatuesta, sillä sen määrä jäi alle suojaosuuden.

Käräjäoikeuden avioerohakemusta sekä -päättöstä ja lisäksi velkajärjestelyhakemusta voisi parantaa oikeusmuotoilun menetelmin, ja tehdä niis-

tä asiakkaille helpommin luettavia, visuaalisempia sekä käsitteiltään yksinkertaisempia.

Velkajärjestelyhakemus oli jätetty käräjäoikeudelle. Aikaa kului ja lopulta velkaneuvoja soitti Matiakselle hyviä uutisia: Matias oli päässyt velkajärjestelyyn. Velkajärjestelyn maksuohjelman laatimista varten oli määrätty selvittäjä, joka laatii maksuohjelman. Matiaksellakin oli hyviä uutisia: hän oli päässyt palkkatuella töihin kymmenen kuukauden ajaksi, koska oli ollut niin pitkään työttömänä. Työkin oli mukavaa, hän pääsi ajamaan kaupungin ruokakuljetuksia vanhuspalvelun asiakkaille. Matias ilmoitti velkaneuvojan välityksellä selvittäjälle uudet tulo- ja menotiedot maksuohjelman laatimista varten.

Työsopimuksista olisi tärkeää tehdä ymmärrettävämpiä muun muassa siitä syystä, että yhä useamman työntekijän äidinkieli on muu kuin suomi. Etelä-Afrikassa on menty oikeusmuotoilussa jopa niin pitkälle, että lukutaidottomille hedelmien poimijoille on luotu sarjakuvamainen työsopimus, jossa ei ole juuri lainkaan tekstiä. (ClemenGold Comic Contract 2019.)

VIIDES VUOSI KESÄ – ASIAT JÄRJESTYVÄT

Muutaman viikon kuluttua maksuohjelmaehdotus saapui. Matias kävi sen läpi yhdessä velkaneuvojan kanssa. Palkkatukityön ajan maksuvaraa veloille olisi 100 euroa kuukaudessa, sen jälkeen maksuvaraa ei olisi. Koska maksuvaraa oli maksuohjelman aikana ja velkajärjestelyn aloittamiselle ei ollut esitettyä, maksuohjelma kestäisi kolme vuotta. Jos Matias työllistyisi maksuohjelman keston aikana, hänelle saattaisi syntyä lisätilitysvelvollisuutta veloille, mutta velkaneuvoja kehotti siinä tapauksessa olemaan häneen yhteydessä tilityksen arvioimiseksi. Tilitys tehtäisiin kerran vuodessa, ja siksi siihen pitäisi osata varautua.

Maksuohjelma on tällä hetkellä vaikeaselkoinen ja sitä olisi tarpeen selventää ja yksinkertaistaa oikeusmuotoilua apuna käyttäen.

Selvittäjä toimittaa maksuohjelman vielä vahvistettavaksi käräjäoikeudelle. Vahvistamispäätös tulee ja Matias alkaa noudattamaan maksuohjelmaa: ensimmäisten kuukausien ajan hän suorittaa määrättyt maksut ja sen jälkeen hänen ei tarvitse maksuja maksaa, ellei hän työllisty. Työttömyys jatkuu ja Matias päättää hakea opiskelemaan uutta

ammattia. Hän pääsee kouluun ja koulu sujuu hyvin. Velkajärjestelyn päättyessä koulua on jäljellä vielä kaksi vuotta. Velkajärjestelyn päättyessä Matias on onnellisempi kuin aikoihin! Maksuvaikeudet kestivät kaikkiaan lähes seitsemän vuotta. Vihdoin hän on saanut uuden alun! Lisätilittävää ei maksuohjelman aikana syntynyt, koska Matiaselle ei töitä löytynyt. Tehtaan alasajo vei alan työpaikat ja monen vanhan työtoverinsa tavoin Matiaskin päätti opiskella uuden ammatin. Velkajärjestelyn myötä hän sai uuden, velattoman alun.

¹ Jos joku velkojista olisi vedonnut velkajärjestelylaissa esitettyihin esteperusteisiin ja oikeus olisi hakijaa kuultuaan kallistunut velkojan kannalle, velkajärjestely olisi voitu aloittaa VJL 10 a§:n mukaisesti painavilla syillä. Tällaisessa tilanteessa maksuohjelman kesto on viisi vuotta. Maksuohjelman kesto on viisi vuotta myös siinä tapauksessa, että hakijalla ei olisi lainkaan maksuvaraa veloille koko maksuohjelman aikana, eli kyseessä olisi ns. nollaohjelma

Lähteet:

ClemenGold Comic Contract. 2019. Creative Contracts. Viitattu 25.5.2019.

<https://creative-contracts.com/clemengold/>

Ducato, R., Haapio, H. Palmirani, M., Passera, S. & Rossi, A. 2019.

Legal design patterns towards a new language for legal information design. Viitattu 15.6.2019.

https://stefaniapassera.com/wp-content/uploads/2019/03/preprint_LEGAL-DESIGN-PATTERNS.pdf

Haapio, H. 2012. Sopimusten ja säädösten visualisointi: Tie toimivampiin teksteihin.

Kielikello, kielenhuollon tiedotuslehti 2/2012. Viitattu 1.2.2019.

<https://www.kielikello.fi/-/sopimusten-ja-saadosten-visualisointi-tie-toimivampiin-teksteihin>

Hagan, M. 2018. Law by Design. Viitattu 13.6.2019. <http://www.lawbydesign.co/en/home/>

HE 83/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Laurila, H. 2019. Mitä olen oppinut oikeusmuotoilusta käytännössä? Viitattu 13.6.2019.

<https://www.linkedin.com/pulse/mit%C3%A4-olen-oppinut-oikeusmuotoilusta-k%C3%A4yt%C3%A4nn%C3%B6ss%C3%A4-hanna-laurila>

Passera, S. 2017. Beyond the wall of contract text. Helsinki: Unigrafia.

Salo, M. & Haapio, H. 2017. Sopimusohjauksella kohti yhtenäisiä palvelukokonaisuuksia.

Teoksessa Pohjonen, S. & Noso, M. (toim.) Kansalainen keskiöön! Näkökulmia soteuudistukseen.

Kunnallisan alan kehittämissäätöjen julkaisu 2/2017. Viitattu 1.2.2019.

<https://kaks.fi/wp-content/uploads/2017/04/nakokulmia-sote-uudistukseen.pdf>

Eeva-Sofia Anttonen

Laurean oikeusmuotoilijat Legal Design Summitissa 2019

Maailman suurin ja kansainvälinen oikeusmuotoilutapahtuma Legal Design Summit sekä sen ohessa järjestettävä kehittämistyöpaja Brainfactory ovat inspiroineet jo satoja ihmisiä ympäri maailman soveltamaan muotoilujattelua oikeudellisten haasteiden ratkaisemiseen. Tapahtuma järjestettiin kolmannen kerran syyskuussa 2019 osana Helsinki Design Week -festivaalin ohjelmistoa. Koko päivän kestävään tapahtumaan osallistui yli 500 ihmistä yli 30 eri maasta.

Sekä tapahtumaa järjestäneiden vapaaehtois-ten että tapahtuman yleisön joukossa oli koko joukko opiskelijoita Laurean oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun YAMK -koulutusohjelmasta. Tapahtumaan osallistunut Eeva-Sofia Anttonen haastatteli vapaaehtoisina toimineita Heini Heinosta, Eeva Kaukoa, Nina Toivosta ja Jenni Nevalaa näiden kokemuksista Legal Design Summitin järjestäjinä.

YHTEISÖLLISYYDEN IHME

Eeva-Sofia: Haluan ensiksi kiittää kaikkia järjestäjiä loistavasta tapahtumasta. Päivä oli mielenkiintoinen ja inspiroiva. On vaikea käsittää, miten saitte tällaisen tilaisuuden järjestettyä ja vielä niin, että se oli ilmainen kaikille. Miten onnistuitte siinä?

Nina: Iso kiitos kuuluu tapahtuman ja sen brändin alkuperäisille luojille, kuten Pilvi Alopaeukselle. Legal Design Summitilla ja sen oheistapahtumilla oli jo entuudestaan niin hyvä maine vuosien 2016 ja

2017 menestyksen ansiosta, että vuoden 2019 tapahtuma käytännössä myi itse itsensä. Liput varattiin loppuun vain kahdessa vuorokaudessa, osin varmasti myös ilmaisuuden ansiosta. Maksuttomuuden taustalla oli ajatus, että jokaisella aiheesta kiinnostuneella tulisi olla mahdollisuus päästä mukaan, rahatilanteestaan riippumatta. Tämä sopii hyvin oikeusmuotoilun perusajatuksiin.

Eeva-Sofia: Toimit Nina yhtenä tapahtuman tuottajista. Mikä sai sinut mukaan vapaaehtoiseksi?

Nina: Halu saada olla mukana tekemässä jotakin hyvää ja vähän vallankumouksellista, olla osa monimuotoista yhteisöä ja oppia siltä. Uskon, että sama yhteisöllisyyden kokemus sai myös sponsorit ja puhujat antamaan tukensa tapahtumalle. Suurin osa puhujista lensi ulkomailta paikan päälle omakustanteisesti, eikä kellekään maksettu palkkioita. Suurin kiitos tilaisuuden onnistumisesta kuuluukin heille.

Eeva-Sofia: Tuottajan tehtäväsi on varmasti ollut monipuolinen. Mitä haluaisit kertoa siitä?

Nina: Tein kaikenlaista tapahtuman sponsorimyynnistä ja markkinointisisällön laatimisesta yleiseen taloushallintoon, puhujien yhteydenpitoon ja kaulanauhojen jakamiseen asti. Työtä oli paljon, mutta koen, että oppimani uudet asiat projektin johtamisesta ja ilo tapahtumapäivänä olivat sen vaivan arvoisia.

TAPAHTUMAPAIKKANA HELSINGIN KAUPUNGINTALON JUHLASALI

Eeva-Sofia: Miten Legal Design Summit päädyttiin järjestämään juuri Helsingin kaupungintalolla?

Eeva: Aiemmat tilaisuudet oli järjestetty Helsingin yliopiston päärakennuksessa, varsin juhlavissa tiloissa. Helsingin kaupungintalon juhlasalissa oli samaa empiretunnelmaa ja sopivasti tilaa noin 500 ihmisen tilaisuudelle, joten oli luontevaa nähdä Summit järjestettävän siellä. Onneksi saimme portimestari Vapaavuorelta luvan lainata juhlasalia.

Eeva-Sofia: Sinun roolisi Eeva oli huolehtia juhlasalin ilmeestä ja sen toimivuuden liittyvistä järjestelyistä. Mitä kaikkea tehtäväsi piti sisällään?

Eeva: Juhlasalin järjesteleminen tilaisuuden tarpeita varten sisälsi monta vaihetta. Tapasimme kaupungintalon henkilökunnan kanssa useasti edeltävänä kesänä ja suunnittelimme yksityiskohtia, kuten lavan ja sen valaistuksen rakentamista, esitystekniikkaa ja konkreettisia asiakaspolkuja.

Saimme juhlasaliin tapahtuman brändin mukaisen tunnelman valaisemalla salin pylväät pinkin ja turkoosin värisin valoin. Käytimme paljon aikaa myös puhujien, vapaaehtoisten ja yleisön tarpeiden huomioimiseen niin aikataulutuksessa, ruokailujen järjestämisessä kuin yleisessä viihtymisessä. Tässä oli tarpeen koulutuksessa korostettu asiakasymmärryksen tärkeys. Viimeisten viikkojen aikana ennen h-hetkeä oli paljon jännitystä ilmassa siitä, miten kaikki toimisi yhteen.

INNOVAATIOIDEN ÄÄRELLÄ BRAINFACORYSSA

Eeva-Sofia: Ennen varsinaista päätapahtumaa järjestettiin kolmen päivän mittainen Brainfactory-tapahtuma, jossa osallistujat pääsivät ratkomaan pienryhmissä oikeudellisia haasteita oikeusmuotoilun menetelmin. Olit Heini yksi Brainfactoryn kolmesta tuottajasta. Millainen kokemus Brainfactory oli sinulle?

Heini: Brainfactoryyn haki noin 80 eri taustaista henkilöä ympäri maailman. Yksi suurimmista haasteistamme oli valita heidän keskuudestaan 40 osallistujaa. Myös yhteydenpito yhteistyökumppaneihin vei aikaa, mutta oli erittäin antoisaa.

Eeva-Sofia: Brainfactoryssa ratkaistavana olleet haasteet olivat aitoja ongelmia, joita haasteiden antajat olivat joutuneet pohtimaan myös omissa toiminnassaan. Jäikö jokin haasteista erityisesti mieleesi?

Heini: Hyvin erilaiset organisaatiot ovat jo heränneet siihen, miten oikeusmuotoilusta voi saada apua uusien ideoiden ja ratkaisujen löytämiseen. Erityisen mielenkiintoisena pidin ympäristöministeriön haastetta, jossa etsittiin uusia periaatteita rantakaavojen sääntelyn kehittämiseksi.

LEGAL DESIGNIN LEGENDAT JA MUUT HUIPUT SYKSYISESSÄ HELSINGISSÄ

Eeva-Sofia: Miten ihmeessä saitte noin monta loistavaa esiintyjää ympäri maailmaa syksyiseen Helsinkiin? Tämä on varmaan vaatinut aikamoista taivuttelua – vai kuinka Jenni?

Jenni: Minun päävastuullani tosiaan oli puhujien rekrytointi, heidän käytännön järjestelynsä ja ohjelman kulku itse tapahtumapäivänä. Mitä me teimme: laitoimme Call for speakers -ilmoituksen sosiaaliseen mediaan ja tapahtuman nettisivuille ja saimme noin 60 hakemusta. Osa oli ollut jo etukäteen yhteydessä kuultuaan, että tapahtuma järjestetään.

Tein tyypeistä jonkinlaisen alkureittauksen eri lähteiden perusteella, kävin läpi heidän puheitaan ja tekstejään. Yhdessä ydintiimin kanssa käytimme paljon aikaa miettiessämme, mikä olisi tapahtuman punainen lanka ja kokonaisuus ja ketkä puhujista

parhaiden palvelisivat näitä tavoitteita. Halusimme tuoda Legal Design Summitin lähemmäksi muitakin kuin juristeja. Teemoiksi kiteytyivät oikeusmuotoilun konkreettinen tekeminen, työelämän kulttuurin muutos ja oikeusmuotoilun yhteiskunnallinen vaikutus. Halusimme nostaa esiin sen, että Legal Design on koko yhteisön asia.

Eeva-Sofia: Haluaisitko vielä sanoa jotain puhujista? Kuka tai ketkä tekivät sinuun isoimman vaikutuksen?

Jenni: Legal Designin legandat – Margaret Hagan, Cat Moon, Dan Jackson, Michael Doherty – olivat maineensa veroisia. Esiin nousi myös ainakin minulle uusia vaikuttavia toimijoita, kuten Hallie Jay Pole ja Jay Dunning.

Eeva-Sofia: Kieltäytyikö kukaan valitsemistanne puhujista?

Jenni: Yksi joutui sanomaan harmikseen ei, kun kuuli että emme pysty maksamaan matkoja. Hänkin vielä ehdotti, että voisi puhua etänä kotikaupungistaan Uudesta-Seelannista.

UUSIA YSTÄVIÄ, AJATUKSIA JA OPINNÄYTETÖIDEN AIHEITA

Eeva-Sofia: Tutustuin Legal Design Summitin jatkoilla moniin uusiin ihmisiin ja lähes kaikkien kanssa keskustellessa nousi esiin toive, että Legal Design Summit järjestettäisiin joskus taas uudelleen. Moni oli inspiroitunut etenkin mahdollisuudesta tavata samasta aiheesta kiinnostuneita ihmisiä ympäri maailman. Mitä te koette saaneenne Legal Design Summitista?

Heini: Paitsi että opin paljon esimerkiksi haasteiden asettamisesta, niin ehkä suurin hyöty oli siinä, että sain Brainfactorysta aiheen opinnäytetyöhöni. Opparini aihe on tällä hetkellä innovaatioprosessin hyödyntäminen oikeusmuotoilussa.

Eeva: Itselleni jäi mieleen Summitin hyvin rakennettu ja mietitty sisältö, tapahtuman tunnelma sekä sitoutunut ja asiansa osaava crew.

Jenni: Yhteisöllisyyden tunne kaikkien vapaaehtoisten kesken, mukaan lukien puhujat, oli ainoa laatuinen. En ole koskaan kokenut vastaavaa muualla.

Nina: Ehdottomasti parasta oli tutustua uusiin ihmisiin ja saada monta hyvää ystävää. Entä mikä oli sinulle, Eeva-Sofia, tapahtuman suurin anti?

Eeva-Sofia: Kaikki puhujat olivat tosi hyviä, mutta mieleenpainuvimmin oli Margret Hagen. Hänen kirjansa *Law by Design* oli pääsykoekirjamme, johon olen useasti palannut opintojeni aikana. Hän toi puheensa esiin sen, miten paljon erittäin hyviä oikeusmuotoilun projekteja on jo tehty ja kerrottu niistä eri tilaisuuksissa, mutta silti oikeusmuotoilu ei ole vielä onnistunut muuttamaan radikaalimmin oikeuspalveluja.

Hagan peräänkuulutti nyt vahvasti pelkän tiedon jaon lisäksi laaja-alaista globaalista yhteistyötä koko projektien ajan. Koska useimmiten ongelmat ovat ainakin samankaltaisia eri maissa, voisi kansainvälisissä isommissa projekteissa saada juuri sen verran lisäarvoa oikeusmuotoiluprojekteille, että ne saavat todellisen läpimurtonsa. Tämä oli hyvä herätys erityisesti minulle, joka on ollut

huono verkostoitumaan, mutta nyt viimeistään ymmärsin tämä tärkeyden. Jatkossa aion aina kun aloitan oikeusmuotoiluprojektin tarkistaa ensimmäisenä, tekeekö tai onko joku toinen mahdollisesti tehnyt samankaltaista työtä jossakin muualla maailmassa.

LISÄTIETOA

Lisätietoa Legal Design Summitista tapahtuman nettisivuilta www.legaldesignsummit.com

UUDELLEEN MUOTOILTU RATKAISU

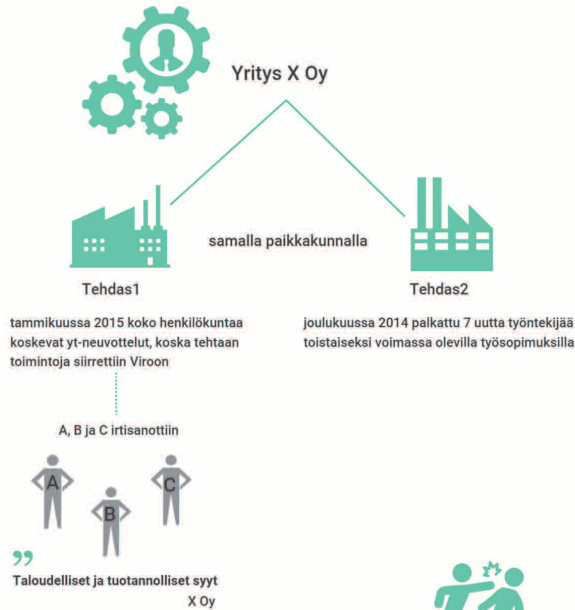
Opintojaksolla "Syvenevä oikeusosaaminen" tuomiovallan toteutumiseen liittynyt tehtävä, joista esimerkkejä seuraavina:

- Tuomioistuimen ratkaisu esitetään lyhyessä ja kaikille ymmärrettävässä muodossa. Jokainen etsii yhden viikon ajalta tehdyn KKO:n tai KHO:n (tai muun tuomioistuimen) ratkaisun ja tekee niistä esittelyn.
- Tarkoituksena on hahmottaa, miten ratkaisu tuomioistuimessa perustellaan ja muotoilla ratkaisu olennaiset perustelut säilyttäen.

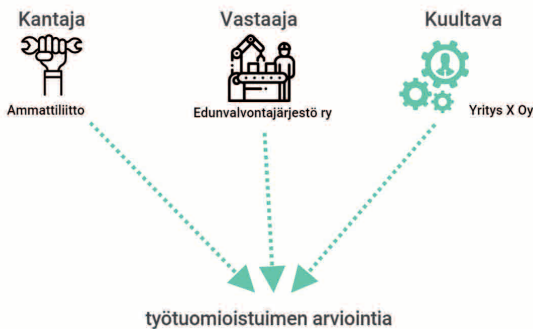

TT 2019:17

Asia: työsopimuksen irtisanominen kollektiiviperusteella, työn tarjoamis- ja uudelleensijoittamisvelvollisuus

Asianosaiset erimielisiä siitä, oliko X Oy:llä työsopimuslain mukaan perustetta työsopimusten irtisanomiseen.

X Oy ei riittävällä tavalla selvittänyt työntekijöiden soveltuvuutta niihin työtehtäviin, joihin uusia työntekijöitä oli palkattu.

- A:n osalta yhtiön ei näytetty riittävällä tavalla selvittäneen työntekijän soveltuvuutta niihin työtehtäviin, joihin uusia työntekijöitä oli palkattu.
- B:n osalta jäi näyttämättä, että työntekijä ei olisi kohtuullisen perehdytyksen tai koulutuksen jälkeen kyennyt mainittuihin työtehtäviin.
- C soveltui riidattomasti mainittuihin työtehtäviin, eikä hänen näytetty väitetyllä tavalla kieltäytyneen hänelle tarjotusta työstä.

Ratkaisu

Kanne hyväksyttiin ja X Oy veloitettiin maksamaan A:lle, B:lle ja C:lle korvausta työsopimusten perusteettomasta päättämisestä.

Lisäksi TT voivoitti Teknologiateollisuus ry:n ja X Oy:n yhteisvastuullisesti korvaamaan Teollisuusliitto ry:n arvonalisäerolliset oikeudenkäyntikulut asiassa.

Sovellettavat säännökset

TSL 7 luku 1 §, 3 § ja 4 §

KHO:2019:7

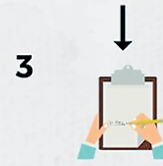
A kävi koulua kehityksestä viivästyneiden ja kehitysvammaisten oppilaiden kuntouttavan opetuksen ryhmässä. Hänen kuljetuksensa oli järjestetty yksilöllisesti taksilla.

Rehtori päätti keskeyttää A:n päivän tämän ajoittaisen väkivaltaisen tai häiritsevän käytöksen vuoksi. A ei ollut oikeutettu maksuttomaan kuljetukseen

A:lle esiintyi ajoittain väkivaltaista tai häiritsevää käytöstä.

Jämsän kaupungin opetusjohtaja ei päätöksellään myöntänyt A:lle maksutonta koulukuljetusta tilanteessa, jossa oppilaalta evätään opetus loppupäivän ajaksi. Huoltajan vaatimus riittävästä korvauksesta oppilaan hakemisesta koulusta koulupäivän epäämisen jälkeen hylättiin samalla.

Huoltaja B vaati maksutonta koulukuljetusta tilanteessa, jossa oppilaalta evätään opetus loppupäivän ajaksi. Lisäksi B vaati korvausta oppilaan hakemisesta koulusta koulupäivän epäämisen jälkeen

Huoltaja B alaikäisen lapsensa puhevallan käyttäjänä valitti opetusjohtajan päätöksestä hallinto-oikeuteen. Hän vaati päätöksen kumoamista ja asian palauttamista kuntaan perusopetuslain mukaisten kuljetuspalvelujen myöntämiseksi myös tilanteissa, joissa koulupäivä keskeytyy.

Hallinto-oikeus hylkäsi valituksen.

Koulukuljetusta koskevassa päätöksenteossa ei ole menetely yhdenvertaisen kohtelun tai syrjintäkiellon vastaisesti, perusteli hallinto-oikeus.

Korkein hallinto-oikeus myönsi valitusluvan. Hallinto-oikeuden ja Jämsän kaupungin opetusjohtajan päätökset kumottiin ja asia palautettiin opetusjohtajalle uudelleen käsiteltäväksi.

Perustelut:

Keskeytys oli kiinteässä A:n vammaan tai sairauteen, eikä hän kyennyt säätelemään omaa käytöstään samalla tavalla kuin samanikäinen lapsi tai nuori yleensä. Lähtökohdana tuli pitää sitä, että oppilaalle järjestetään myös tällaisina päivinä kuljetus kotiin, tarvittaessa saatettuna, jos kuljetus on turvallisesti näin järjestettävissä.

Huoltajalle myönnettävän avustuksen määrää ei voitu määrätä kunnan yleisten koulukuljetusperiaatteiden mukaisesti ja siten julkisten kulkuvälineiden taksan mukaisesti, vaan tässäkin oli otettava huomioon oppilaan erityisestä olosuhteet.

Sovellettavat lait

Suomen perustuslaki 6 ja 16 §
Perusopetuslaki 32 § 1 momentti ja 36 § 3 momentti
Yhdenvertaisuuslaki 8 § 1 momentti ja 15 § 1 ja 2 momentti

LAUREA-AMMATTIKORKEAKOULUN oikeudellisen erityisosaamisen ja oikeusmuotoilun koulutus on ainutlaatuinen niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Se on maailman ensimmäinen tutkintoon johtava oikeusmuotoilun maisteritasoinen koulutus.

KOULUTUKSESSA ON KAKSI ydinkokonaisuutta: oikeusmuotoilu ja oikeudellinen erityisosaaminen. Oikeusmuotoilussa opiskelija oppii palvelumuotoilun menetelmät ja prosessin. Hän suuntautuu käyttäjäkeskeiseen kehittämiseen ja rakentaa uusia oikeudellisia tuotteita ja palveluita. Samalla otetaan huomioon oikeudelliset periaatteet, näkökulmat ja velvoitteet. Oikeudellista erityisosaamista opiskelija kehittää syvenevän oikeusosaamisen kurssilla. Siinä keskitytään isojen, yhteiskuntaa ja kansalaisen asemaa parantaviin muutoshankkeisiin ja viedään näitä teemoja koskevaa teoriaa ja tietoa käytäntöön.

TÄHÄN JULKAISUUN ON KOOTTU tuoreeltaan vielä käynnissä olevan ensimmäisen koulutusohjelman tuloksia ja sen aikana syntyneitä pohdintoja. Mukana on oikeustapausten visualisointeja, runoja ja tarinoita oikeudesta, käräjäoikeuden asiakirjojen muotoilua ja EU-tasoinen sääntelyn mahdollistamien uudenlaisten digitaalisten palvelujen hahmottelua. Oikeusmuotoilulle esitetään sekä säädös- että teoriaperustaa. Haastattelut paljastavat, missä kaikessa koulutuksen opiskelijat ovat mukana.